

Rijksvoorlichtingsdienst
Ministerie van Algemene Zaken

Zaterdageditie
zaterdag 12 sep 2020

Afdeling CAR (JG)
Voor intern gebruik

Selectie

Impuls nog groter

de Telegraaf 12-09-2020

Extra 2 miljard euro in strijd tegen coronacrisis

Inge Lengton en Wouter de Winther

Het kabinet sprokkelt nog meer geld bijeen voor investeringen die Nederland uit de coronacrisis moeten helpen. Het gaat om 2 miljard euro die versneld gestoken wordt in zaken als onderhoud aan spoor, bruggen, wegen en waterwegen, de verduurzaming van rijksgebouwen en defensie.

Dat blijkt uit de Prinsjesdagstukken waar deze krant de hand op heeft weten te leggen.

De uitbraak van het coronavirus heeft er ondanks de stevige steunpakketten die het kabinet optuigde stevig ingehakt, schetst minister Hoekstra (Financiën) in de miljoenennota. „Corona is een aanslag op ons, onze samenleving en onze economie.” De CDA-bewindsman spreekt van 'een diep dal'. „Maar, daar ben ik van overtuigd, we komen er uiteindelijk bovenop.”

Bezuinigen wil het kabinet-Rutte III in ieder geval niet. Nu de overheidsfinanciën diep in het rood lopen moeten vooral investeringen een uitweg uit de crisis bieden. Bekend was al dat er 20 miljard euro zal vloeien naar het Nationaal Groeifonds, beter bekend als het Wopke-Wiebesfonds. Hoekstra: „Met deze aanpak investeert het kabinet in welvaartsgroei en meer welzijn op zowel de korte als lange termijn.”

Opstekers in financiële storm

de Telegraaf 12-09-2020

Kabinet probeert uit alle macht de economie een zetje te geven via investeringen en een kleine lastenverlichting

Van onze parlementaire redactie

Midden in de grootste financiële storm in ons land sinds de Tweede Wereldoorlog, probeert het kabinet de economie toch een zetje te geven. De miljoenennota van komend jaar, die De Telegraaf heeft kunnen inzien, staat in het teken van het motto: we investeren ons uit de crisis. Voor burgers zit er komend jaar een kleine lastenverlichting in.

Minister Hoekstra (Financiën) schuwt er in de miljoenennota niet voor om de harde economische werkelijkheid te schetsen die de

coronacrisis heeft veroorzaakt. „De economische situatie slaat dit jaar over naar een crisis. Ondanks alle noodmaatregelen krimpt de Nederlandse economie dit jaar naar verwachting met vijf procent. Op bijna alle vlakken loopt de economische activiteit terug”, schrijft de minister. De verwachting is dat de opgelopen schade volgend jaar met een plus van 3,5 procent enigszins wordt ingelopen.

Werkloosheid

Vorig jaar leken de bomen nog tot de hemel te reiken. Maar, zo schetst Hoekstra nu: „Een jaar later is de situatie volledig anders.” Zo loopt de werkloosheid komend jaar op tot naar schatting 6 procent, is er een begrotingstekort van tientallen miljarden euro's en stijgt

de staatsschuld naar meer dan 60 procent van het nationaal inkomen. Ter vergelijking: begin dit jaar, vóór de pandemie, rekende het Centraal Planbureau voor komend jaar nog op een werkloosheid van minder dan 3 procent, een begrotingsoverschot en een staatsschuld van zo'n 45 procent.

„We gaan door een diep dal”, moet Hoekstra dan ook concluderen. De minister toont desondanks optimisme: „We komen er uiteindelijk weer bovenop. Sterker en weerbaarder. Bovendien zijn onze economische fundamenten sterk en zorgen de buffers die we hebben opgebouwd ervoor dat we deze klap kunnen opvangen.”

Van bezuinigen is dus geen sprake.

sprake. Integendeel, in de miljoenennota valt te lezen dat het kabinet juist de knip trekt om zich uit de crisis te investeren. Daarvoor hebben Hoekstra en minister Wiebes (Economische Zaken) zoals bekend een Nationaal Groeifonds van 20 miljard euro voor de komende vijf jaar opgetuigd. Bedrijven kunnen aanspraak maken op een subsidie uit die pot om te investeren in infrastructuur, innovatie en kennisontwikkeling.

Woningbouw

Maar het kabinet pakt breder uit, blijkt uit de stukken. Zo wordt 2 miljard euro aan investeringen aan infrastructuur, verduurzaming van het rijksvastgoed en defensie versneld uitgegeven. Voor woningbouw maakt het kabinet komend jaar in totaal bijna 300 miljoen euro vrij.

En ondanks de hard oplopende schuld, is er toch nog geld voor een lastenverlaging voor burgers. Zo gaat het belastingtarief in de eerste schijf omlaag, krijgen werkenden een iets hogere arbeidskorting en komt er 150 miljoen euro voor het verhogen van het kindgebonden budget. Ouders kunnen daardoor vanaf een derde kind meer geld krijgen.

Meevallers zijn er ook voor spaarders en starters op de woningmarkt. Zo hoeven spaarders volgend jaar over de eerste 50.000 euro geen spaartaks te betalen. Die grens lag op ruim 30.000 euro. En mensen tot en met 35 jaar die hun eerste woning kopen, hoeven geen overdrachtsbelasting te betalen. Beleggers of mensen die een tweede woning kopen, moeten straks het hoge tarief van de taks

gaan betalen. Dat wordt ook nog eens verhoogd van 6 naar 8 procent.

Het levert onder aan de streep een koopkrachtplus op: door de bank genomen gaat een huishouden er met 0,8 procent op vooruit. De hoogte van de koopkrachtplus scheelt per groep. Zo is er voor werkenden een plus van 1,2 procent ingetekend, terwijl uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden het met respectievelijk 0,5 en 0,4 procent erbij moeten doen.

De koopkrachtplaatjes zijn, net als de economische verwachtingen, dit jaar meer dan ooit met onzekerheid omgeven. Bij een eventuele tweede golf kunnen alle verwachtingen direct de prullenbak in.

Voor bedrijven zitten lastenverlagingen er niet in. De winstbelasting voor grote bedrijven zou dalen van 25 naar 21,7 procent, maar daar is een streep door gehaald. Het kabinet vindt het geen pas geven om in een crisis waarin mensen hun banen verliezen en bedrijven al met miljarden euro belastinggeld worden gesteund, zo'n lastenverlaging door te laten gaan. Wel steekt het kabinet miljarden in een regeling waarin ondernemers een belastingaftrek krijgen als ze investeren. Dat gaat om investeringen die werkgelegenheid moeten opleveren.

Zelfstandigen

Zelfstandigen krijgen ook een tik. De zelfstandigenaftrek, hun fiscale voordeel, wordt sneller afgebouwd. Het kabinet plande vorig jaar al een

verlaging in. De aftrek zou in stappen naar uiteindelijk 5000 euro in 2028 gaan. Het mes gaat er nu dieper in, waardoor er op termijn nog maar 3200 euro aftrek overblijft. Door de lagere inkomensbelasting en hogere arbeidskorting, zouden zelfstandigen volgend jaar onder aan de streep niet minder moeten overhouden.

Voor de zorgsector, die het in de coronacrisis zo zwaar had, zit er geen structurele loonsverhoging in. Wel komt er ook in 2021 een 'coronabonus' van 500 euro netto. En het kabinet maakt een potje van 130 miljoen euro om werken in de zorg aantrekkelijker te maken. Daarmee moeten de werkdruk en administratieve lasten omlaag, worden zijinstromers aangetrokken en krijgen de zorgmedewerkers meer zeggenschap.

De zorgverzekering wordt komend jaar naar verwachting iets duurder. Het kabinet schat in dat de zorgpremie licht zal stijgen. De gemiddelde basispremie wordt 1421 euro per jaar, 37 euro meer dan de huidige premie. Het komt neer op zo'n 118 euro per maand. Het eigen risico van 385 euro blijft gelijk.

Voor de jeugdzorg zit er ook een opbeurend bericht. De sector kreeg voor 2020 en 2021 al 300 miljoen euro per jaar extra, dat bedrag is nu ook vrijgemaakt voor 2022. Daarna moet het volgende kabinet op zoek gaan naar een structurele oplossing. Dat geldt ook voor de problematiek rond het Urgenda-dossier, daar trekt het kabinet vanaf 2022 geen geld meer voor uit.

Diepe crisis, maar toch kleine lastenverlichting

NRC Handelsblad 12-09-2020

In de laatste begroting voor de verkiezingen is minder ruimte dan vorig jaar, maar het kabinet kiest toch voor lastenverlichting en investeringen.

Door onze politieke redactie

Ondanks de diepe economische recessie heeft het kabinet ruim 1 miljard euro extra uitgetrokken voor een algehele lastenverlichting. Dat blijkt uit de Miljoenennota voor komend jaar, die in handen is van NRC. Dinsdag, op Prinsjesdag, wordt de begroting officieel gepresenteerd.

Doorgaans wil een kabinet in de laatste begroting voor de verkiezingen in financiële zin veel cadeautjes aan de kiezer uitdelen. Door de coronacrisis is dat dit jaar beperkt mogelijk. Het kabinet trekt al noodgedwongen tientallen miljarden uit voor economische steunmaatregelen voor bedrijven en werkenden. En het kabinet wil reeds geplande investeringen of extra uitgaven niet annuleren, maar juist naar voren halen.

Minister Hoekstra van Financiën (CDA) schrijft in de inleiding van de Miljoenennota dat de begroting voor komend jaar „meer is dan een antwoord op de coronacrisis. [...] De extra investeringen in defensie, politie en onderwijs blijven overeind, net als de lastenverlichting voor ons allemaal”.

Dat is uitzonderlijk, gelet op de enorme gaten in de rijksbegroting als gevolg van alle crisismaatregelen die het kabinet al heeft aangekondigd en gezien de

gigantische klap die de economie door de coronapandemie krijgt te verduren.

Volgens de eveneens vrijdag uitgelekte Macro Economische Verkenning van het Centraal Planbureau (CPB) krimpt de economie dit jaar met 5 procent. En ook de overheidsfinanciën krijgen een enorme knauw. De staatsschuld komt volgens het CPB volgend jaar uit op 62 procent van het bruto binnenlands product (bbp), omgerekend ruim 509 miljard euro. Het begrotingstekort loopt op tot 7,6 procent van het bbp, omgerekend bijna 60 miljard euro. Volgend jaar loopt het tekort iets terug, tot bijna 42 miljard euro. Dat is een ongekend tekort, maar nog niet de 92 miljard die Hoekstra in april had voorspeld.

Lastenverlichting voor het mkb

Dat heeft hem wat ruimte geboden om vast te houden aan geplande uitgaven en om burgers en het midden- en kleinbedrijf (mkb) iets van lastenverlichting te geven. Bij vorige crises was de eerste reflex van de overheid: bezuinigen en belastingen verhogen.

In de plannen van het kabinet zal het laagste tarief van de inkomstenbelasting komend jaar dalen tot 37,1 procent. Dat betekent dat iedereen met een jaarinkomen tot circa 70.000 euro minder belasting gaat betalen.

Daarnaast krijgen mensen die werken een extra meevaller: de fiscale korting op arbeid stijgt nog meer dan eerder al door het kabinet was afgesproken.

Het belastingvoordeel voor de anderhalf miljoen zzp'ers in Nederland, de zelfstandigenaftrek, wordt de komende jaren daarentegen verder afgebouwd. Het kabinet wil hiermee het verschil in belastingdruk tussen werknemers en zzp'ers verkleinen.

De omstreden verlaging van de winstbelasting voor grote bedrijven gaat weliswaar niet door, maar voor mkb-bedrijven met een winst tot vier ton gaat die vennootschapsbelasting wel omlaag.

Een beladen kwestie is de beloning van het zorgpersoneel. Zorgmedewerkers krijgen volgend jaar opnieuw een bonus, dit keer 500 euro. Over dit jaar is zorgverleners al een bonus van 1.000 euro beloofd. Een structurele salarisverhoging, waar oppositiepartijen om hebben gevraagd, zit er op dit moment niet in. Wel stijgen de lonen in de zorg komend jaar, volgens het CPB vanwege eerdere cao-afspraken.

Niet alleen extra uitgaven corona

De totale rijksuitgaven stijgen komend jaar met 11,4 procent, oftewel met 34,5 miljard euro. Dat komt niet alleen door uitgaven die coronagerelateerd zijn, er is ook geld gereserveerd voor andere posten. Zo stijgt het budget van Justitie en Veiligheid met 6,8 procent tot 12,6 miljard. Daarvan gaat bijvoorbeeld volgend jaar ruim 300 miljoen euro naar onder meer gevangissen, tbs-klinieken en justitiële jeugdinrichtingen. Defensie kan rekenen op een

stijging van 5,7 procent tot 11,2 miljard.

De stijging in uitgaven is het kleinst voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Van de 40 miljard euro extra die naar dat departement gaat, een stijging van 2,3 procent ten opzichte van 2020, gaat het grootste deel naar de cultuursector.

De grootste stijging in uitgaven wordt verwacht voor de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt, daar gaat 14 procent meer naartoe, bijna 100 miljard euro. Belangrijkste oorzaak: de oplopende werkloosheid. Het CPB verwacht voor komend jaar 5,9 procent werkloosheid, zo'n 545.000 mensen, vergeleken met

395.000 mensen eind 2019.

Het kabinet waarschuwt voor alle oplopende kosten. „De stijgende uitgaven aan zorg en sociale zekerheid verdringen andere uitgaven, of leiden op termijn tot de noodzaak om de lasten te verhogen." Als er geen maatregelen worden genomen, „dan wordt er een rekening doorgeschoven naar toekomstige generaties".

Eén van die maatregelen kondigde het kabinet afgelopen maandag al aan. Met een nieuw miljardenfonds wil men investeringen doen in sectoren die de economische groei op lange termijn moeten aanwakkeren, zoals in infrastructuur. Het kabinet trekt hiervoor 20 miljard uit voor de

komende vijf jaar. Volgend jaar verwacht men daarvan nog maar 1 miljard uit te geven.

Op basis van het nieuwe kabinetsbeleid in het laatste regeringsjaar schat het CPB in dat de koopkracht voor vrijwel alle Nederlanders licht zal stijgen. In de huidige recessie zeggen de koopkrachtvoorspellingen van het planbureau nog minder dan normaal. Die gaan uit van een statische situatie, terwijl een relatief grote groep (vooral zelfstandigen) door de coronacrisis plotseling zonder werk zit. De koopkrachtontwikkeling geldt alleen voor het gedeelte van de bevolking dat niet getroffen is door de coronacrisis, aldus het CPB.

Uitgelekte Miljoenennota zit vanwege corona vol onzekerheden

Trouw 12-09-2020

Esther Lammers

De coronapandemie zal in 2021 een allesoverheersend effect hebben op de samenleving en de Nederlandse economie. "Maar we komen hier weer bovenop. Sterker en weerbaarder", schrijft minister Wopke Hoekstra van financiën in de Miljoenennota, die gisteren - geheel volgens traditie - uitlekte naar verschillende media.

Als er geen nieuwe lockdown komt vanwege corona, zal de economie in 2021 weer met 3,5 procent groeien, maar de werkloosheid loopt wel snel op: van 395.000 nu

naar 545.000 personen (5,9 procent). Ook de trots van het kabinet - een lage overheidsschuld - gaat eraan, omdat er in de plannen nu niet bezuinigd gaat worden. De overheidsschuld zal daardoor vermoedelijk uitkomen op meer dan 60 procent van het bbp.

Hoekstra blikt kort terug: "Vorig jaar schreef ik op deze plek: de werkgelegenheid is hoog. Veel mensen die eerder naar werk zochten hebben nu een baan. Daarnaast staat de begroting er goed voor en daalt de staatsschuld naar verwachting tot onder de 50

procent van het bbp. Nu, een jaar later, is de situatie volledig anders."

De minister zet in zijn begeleidende brief vooral in op vertrouwen. Hij benadrukt dat welvaartsgroei en meer welzijn de pijlers zijn van het beleid. "Elke generatie maakt een ontwrichtende periode mee, maar Nederland is in staat deze klap op te vangen. Onze economische fundamenten zijn sterk."

De meeste maatregelen die het kabinet op Prinsjesdag aankondigt, zijn overigens al bekend. De

hervorming van de arbeidsmarkt gaat door, de gaswinning wordt afgebouwd, het pensioenakkoord wordt uitgewerkt en er komt een investeringsfonds voor innovatieve duurzame ontwikkeling. Er wordt komend jaar niet bezuinigd en er komt lastenverlichting voor iedereen. Daardoor stijgt de

koopkracht gemiddeld met 0,8 procent, voor werkenden is dat 1,2 procent. En er wordt nog steeds extra geïnvesteerd in onderwijs, politie en defensie.

De Miljoenennota en de ramingen van het Centraal Planbureau (CPB) zijn dit jaar met extreem veel

onzekerheden omgeven. Het CPB komt dinsdag dan ook met nieuwe scenario's voor als er een gehele of gedeeltelijke lockdown komt. Want zodra er weer een soort lockdown nodig is, vanwege het coronavirus, kunnen al deze cijfers weer in de prullenbak omdat Nederland dan in een diepe recessie belandt.

Kabinet: klein plusje in de portemonnee

Algemeen Dagblad 12-09-2020

De doorsnee Nederlander heeft volgend jaar 0,8 procent meer te besteden. De grootste koopkrachtstijging is voor werkenden en middeninkomens. Arme en rijke huishoudens krijgen er minder bij.

Jan Hoedeman en Laurens Kok

Dat blijkt uit de prinsjesdagstukken in handen van deze krant. Ondanks de huidige coronacrisis gaan de meeste Nederlanders er in de tabellen van het kabinet volgend jaar toch ietsje op vooruit. Dat komt onder andere doordat de arbeidskorting voor werkenden wordt verhoogd en het belastingtarief in de eerste schijf ietsje wordt verlaagd.

Door die maatregelen krijgen mensen met een baan er volgend jaar 1,2 procent bij. Uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden moeten het met minder doen: voor hen is de toename respectievelijk 0,5 en 0,4 procent.

De 20 procent rijkste Nederlanders gaan er komend jaar in doorsnee 0,6 procent op vooruit. Dat is net iets minder dan de armste 20 procent, die er 0,7 procent bij

krijgen. Iets betere vooruitzichten zijn er voor de middengroepen, die er tussen 0,9 en 1,1 procent op vooruitgaan.

Ook voor verschillende typen huishouden zijn de verschillen in koopkracht relatief gering. Tweeverdieners krijgen er met 0,9 procent net iets meer bij dan alleenstaanden (0,8 procent) en alleenverdieners (0,7 procent). Gezinnen zonder kinderen zijn gemiddeld genomen net iets beter af dan gezinnen met kinderen, zij krijgen er respectievelijk 1,1 en 1,0 procent bij.

Overigens moeten de koopkrachtcijfers met een korreltje zout genomen worden. Het gaat om een gemiddelde, dat bij elk individueel huishouden anders uitpakt. Bovendien gaat het om een voorspelling.

En dit jaar is die onzekerheid zo mogelijk nog groter, stelt het CPB. De coronapandemie en de brexit maken het lastig te voorspellen hoe 2021 zal verlopen.

Het kabinet heeft op Prinsjesdag niet veel goed nieuws te melden. „Corona is een aanslag op ons, onze samenleving en onze

economie", schrijft minister Wopke Hoekstra (Financiën) in het voorwoord van de Miljoenennota. De werkloosheid loopt op tot 546.000 personen, dat is 5,9 procent van de beroepsbevolking. Dat is fors meer dan de ruim 400.000 mensen die nu een baan zoeken.

Toch is het kabinet ook optimistisch dat we de crisis snel weer achter ons kunnen laten. Als er geen tweede golf in de coronapandemie komt waardoor bedrijven en handel weer deels op slot worden gezet, zal de economie volgend jaar weer groeien met 3,5 procent.

Nederland gaat volgens Hoekstra 'door een diep dal'. Maar hij stelt tevens dat hij ervan is overtuigd dat we er straks 'sterker en weerbaarder' weer uit komen. Het kabinet is ook niet van plan nu te bezuinigen om de overheidsfinanciën op orde te krijgen. Hoewel de staatsschuld fors oploopt en het begrotingstekort stijgt tot boven de 60 procent, kiest het kabinet er juist voor om geld uit te geven en zo de economie draaiende te houden.

Op hoop van zegen

de Telegraaf 12-09-2020

Rekening lastenverlichting en investeringen komt later

Wouter de Winther

Niet voor niets memoreert minister Wopke Hoekstra van Financiën in het voorwoord van de miljoenennota wat hij vorig jaar op Prinsjesdag vertelde. Toen was de werkgelegenheid hoog, stond de begroting er goed voor en daalde de staatsschuld fors.

Na de uitbraak van het coronavirus in februari kon in feite de begroting die vanaf januari liep in de prullenbak. Nu de crisis ook volgend jaar nog voortwoekert, kunnen de kabinetsplannen die op deze Prinsjesdag officieel worden straks wederom achterhaald zijn.

Nederland is in een crisis beland, een onwerkelijke gebeurtenis als men de economische juichberichten van de afgelopen

jaren nog eens op een rijtje zet. Voor komend jaar wordt weer groei verwacht, mits ons land niet getroffen wordt door een tweede virusgolf. Dan zal de economische neergang nog groter zijn en kan de economie in 2021 verder krimpen, waarschuwt de minister.

Rutte III heeft zich wel voorgenomen om niet te bezuinigen, om een verdere economische neergang zo veel mogelijk te beperken. Tegelijkertijd vallen in de miljoenennota de pogingen van het kabinet op om de economie te stutten waar het kan.

Zo wordt er voor miljarden aan investeringen vervroegd, wat een oppepper aan de bouw moet geven en daarmee aan de economie. Ook enige lastenverlichting moet de burger soelaas bieden. Voor de lange termijn moet het met geleend geld gevulde Wopke-

Wiebesfonds helpen om de economie te versterken.

Hoe en wanneer de rekening van dit alles (het oplopende begrotingstekort en de groeiende staatsschuld) wordt betaald, vertelt het kabinet er niet bij. Daarvoor moeten we de formatie van volgend jaar afwachten, na de verkiezingen in maart. Nederland staat dus nog wel wat te wachten.

'Vertrouwen, veerkracht en verdienvermogen' heeft Hoekstra als titel aan de miljoenennota meegegeven. Het is een variant op het motto 'Vertrouwen in de toekomst', dat de coalitie in 2017 aan het regeerakkoord meegaf.

CU-leider Gert-Jan Segers voegde daar destijds nog een extra leus aan toe: 'Op hoop van zegen'. Die had ook zomaar op deze miljoenennota geplakt kunnen worden.

Hoekstra: begrotingsregels blijven in 2021 geheel of grotendeels buiten werking

Het Financieel Dagblad 12-09-2020

Ria Cats

Minister van Financiën Wopke Hoekstra houdt er rekening mee dat de Europese begrotingsregels in het Stabieleits- en Groeipact (SGP) nog enige tijd buiten werking blijven. Hij verwacht dat de EU-lidstaten ze ook volgend jaar helemaal of grotendeels mogen negeren vanwege de coronacrisis en de grote economische onzekerheid.

Dat zei hij gisteren in Berlijn, na

afloop van een Eurogroep-vergadering. De EU-ministers van financiën spraken daar af de komende periode hun economieën nog steeds flink te stimuleren en niet alvast een beginnetje te maken met de afbouw van alle ondersteuningsmaatregelen. Er kan geen sprake zijn van een abrupt einde, zei de Ierse minister en kersvers Eurogroep-voorzitter Paschal Donohoe. Voortijdig stoppen kan 'het fragiele economische herstel in de kiem smoren', beaamde

Eurocommissaris Paolo Gentiloni (economie). Hoekstra is het daarmee eens.

Eind maart activeerden de ministers van financiën voor het eerst de 'algemene ontsnappingsclausule' in het SGP. Dat is alleen toegestaan als alle negentien landen van de eurozone, of de hele EU, in een diepe recessie belanden. Het Europees Begrotingscomité noemde dat besluit 'volledig gerechtvaardigd'. EU-landen kunnen nu hun

overheidsuitgaven flink opvoeren zonder dat de Europese Commissie hen op de vingers tikt wegens buitensporige staatsschulden of begrotingstekorten. Wel meent het comité dat het 'de effectiviteit en geloofwaardigheid' van de begrotingsregels ten goede was gekomen als de lidstaten bekend hadden gemaakt hoe en wanneer zij het SGP weer in werking stellen. Het comité stelt voor zo snel mogelijk criteria op te stellen voor

een terugkeer naar de regels.

Hoekstra laat weten dat de ministers het daar tijdens hun eerste fysieke vergadering in meer dan een halfjaar niet over hebben gehad. Wel hebben enkele van zijn collega's gezegd dat zij graag meer duidelijkheid willen over activering van het SGP, mede omdat zij dat nodig hebben voor het opstellen van hun nationale begrotingsplannen.

Zelf vindt Hoekstra het te vroeg voor een discussie hierover. 'Afhankelijk van de economische situatie moeten we volgend jaar maar weer eens kijken. Nog nooit in september, tenminste niet zolang ik minister ben, was er zo'n grote onzekerheid over de economie. Alleen al het verschil tussen wel of niet opnieuw een lockdown invoeren kan 6% tot 7% economische groei uitmaken.'

'We gaan iets doen met €20 mrd, zonder dat duidelijk is wát. Dat is echt wel treurig'

Het Financieele Dagblad 12-09-2020

Experts en (ex-)topambtenaren vrezen dat het zogenoemde 'Wopke-Wiebes-fonds', €20 mrd aan investeringsgeld, verwordt tot politieke grabbelton en verzandt in een bureaucratisch moeras. Niet een adviescommissie, maar de politiek moet bepalen waar Nederland in investeert.

Pieter Couwenbergh en Bas Knoop

De coronapandemie leidt overal in Europa tot hernieuwd etatisme. De staat ondersteunt, nationaliseert en investeert op ongekende schaal. Omvangrijke noodpakketten moeten zo veel mogelijk bedrijven en werkgelegenheid overeind houden. Investeringsplannen fungeren als richtingwijzers op weg naar duurzaam economisch herstel.

Deze week lanceerden ministers Wopke Hoekstra (Financiën, CDA) en Eric Wiebes (Economische Zaken en Klimaat, VVD) hun langverwachte groeifonds. Via investeringen in innovatie, infrastructuur en kennis wil het kabinet het verdienvermogen structureel vergroten. Maar anders dan in bijvoorbeeld de Duitse en Franse investeringsplannen, schrikt

Den Haag terug voor een regierol.

Niet Wiebes of Hoekstra, de zelfbenoemde geestelijk vaders van het fonds, maar een commissie van 'tien wijzen', onder wie oud-minister van Financiën Jeroen Dijsselbloem en ASML-ceo Peter Wennink, bepaalt straks welke projecten geld krijgen uit het met €20 mrd gevulde Nationaal Groeifonds. 'Anders wordt het een ballengoointent', waarschuwde Wiebes meermaals.

Het kabinet zegt zijn lesje te hebben geleerd van het debacle met een vorig investeringsfonds: het Fonds Economische Structuurversterking, afgekort FES. Dit in 2010 opgedoekte fonds, gevuld met een deel van de aardgasbaten, werd uiteindelijk een speelbal van politieke wensen.

Verschillende experts en (ex-)topambtenaren vrezen echter dat ook het 'Wopke-Wiebes-fonds' verwordt tot een politieke grabbelton en verzandt in een bureaucratisch moeras. Tegelijkertijd hekelen zij het gebrek aan visie in het kabinet: niet een adviescommissie, maar de politiek moet bepalen waar

Nederland in investeert.

Koehandel

Rien Meijerink schreef in 2010 een vernietigend rapport over het FES. De voormalig hoogste ambtenaar op het ministerie van Onderwijs concludeerde dat door politieke bemoeienis de oorspronkelijke doelen van het fonds steeds verder uit het zicht raakten. Zo ging er ook geld naar projecten en voorstellen die normaal gesproken uit de reguliere begroting worden gefinancierd.

'De Haagse ministeries zijn het geld gewoon gaan zien als extra bestedingsruimte', stelde Meijerink. De toekenning van het overheidsgeld voor kennis- en innovatieprojecten liep uit op 'koehandel' tussen verschillende ministeries. Zelfs het lerarentekort moest worden opgelost met FES-gelden.

Tien jaar later houdt hij zijn hart opnieuw vast. Hij stelt dat ook rond het investeringsfonds van Rutte III 'een bureaucratisch circus' is opgetuigd dat 'niet gaat werken'. Zijn belangrijkste kritiekpunt is dat, net als bij het FES,

verschillende partijen zich moeten buigen over een investeringsvoorstel. 'Wij adviseerden juist geen dubbele advisering.'

Het is straks zo geregeld dat 'fondsbeheerders' Financiën en Economische Zaken bij een voorstel eerst een zogeheten pre-toets uitvoeren, waarbij wordt beoordeeld of een project voldoet aan de voorwaarden van het groeifonds. Zo moet de uitvoerbaarheid zijn onderbouwd, net als het effect op de groei van het bbp en de maatschappelijke kosten.

Gaan de ministeries akkoord, dan velt de onafhankelijke adviescommissie een inhoudelijk oordeel, eventueel bijgestaan door experts van bijvoorbeeld het Planbureau voor de Leefomgeving en het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ook het Centraal Planbureau velt een oordeel, waarin het let op legitimiteit, efficiëntie en effectiviteit, maar het beslist niet mee of een voorstel geld krijgt of niet.

'Dit is toch vragen om problemen?', verzucht Meijerink. 'Wat als het CPB vraagtekens plaatst bij een voorstel en de commissie positief oordeelt? Dan krijg je geheide heibel en wordt uiteindelijk toch weer naar de politiek gekeken. Het gevaar bestaat dat vanwege onderlinge onenigheid er dan toch weer een soort uitruil plaatsvindt.'

Komt bij dat het vaak lastig is te bepalen wat investeringen in innovatie en kennis bijdragen aan de bbp-groei, erkennen ook Hoekstra en Wiebes. Hun oplossing: de commissie mag dan zelf 'nadere criteria' hanteren om voorstellen te beoordelen op hun bijdrage aan het toekomstig

verdienvermogen.

Critici wijzen ook op de samenstelling van de commissie: waar zijn de specialisten die ervaring hebben in projectanalyse? De commissie is nu hoofdzakelijk gevuld met mensen uit het bedrijfsleven, universiteitsbestuurders uit Maastricht en Eindhoven en een prins, Constantijn van Oranje. 'Nederland is een beetje een mutual admiration society', zegt een gerenommeerd investeerder. 'Dan krijg je dit soort namen.' Deze leden hebben bovendien geen skin in the game, oordeelt econoom Lex Hoogduin. Zij kunnen niet worden aangesproken op de gemaakte keuzes.

Arjen Gielen was tijdens de FES-episode hoofd strategie en beleid bij Economische Zaken en daarna raadsadviseur van premier Mark Rutte. Hij sluit niet uit dat gespecialiseerde bankiers en investeerders hebben bedankt omdat zij niet in een in hun ogen politiek wespennest terecht willen komen, of vinden dat de overheid er geen bemoeienis mee moet hebben.

Gielen is wel positief over het initiatief. 'De investeringsbereidheid is door corona terug bij de overheid. En de opzet toont dat ze hebben geleerd van de FES. Ik vind het wel goed dat het kabinet enkel nee mag zeggen tegen de voorstellen van de commissie en niet zelf allerlei projecten mag inbrengen.'

Een ambtelijk kopstuk begrijpt de kritische vragen over het groeifonds. Ook hij 'snapt nog niet' hoe het precies moet gaan werken. 'Er is nu een commissie van wijzen die gaat beslissen waarin geïnvesteerd gaat worden. Maar hoe gaan ze dat doen, en wie gaat

dat doen?'

Deze discussie legt volgens hem het fundamentele probleem met een staatsfonds bloot. Aan de ene kant wil het kabinet de politiek op afstand plaatsen, om politiek opportunisme te vermijden. 'Tegelijkertijd wil de Kamer een minister ter verantwoording kunnen roepen op het moment dat het kabinet €20 mrd belastinggeld in een investeringsfonds stopt.'

Verschillende deskundigen vinden dan ook dat het kabinet het hele idee van een groeifonds met een onafhankelijke adviescommissie moet laten varen. De politiek moet zelf knopen doorhakken op welke terreinen zij wil investeren, vindt de Amsterdamse econoom Sweder van Wijnbergen. Hij kan 'niets goeds zeggen' over het investeringsplan. 'Ik heb voor de Wereldbank in veel gekke landen gewerkt, maar ik heb nog nooit een minister van Financiën meegemaakt die grof geld uitgeeft zonder een idee wat ermee te doen.'

'Er is geen fonds nodig'

Van Wijnbergen stelt dat het kabinet 'niet kan wegllopen voor zijn verantwoordelijkheid een visie te ontwikkelen'. 'Als je iets wilt doen dan moet je de overheidsinvesteringen opschroeven, een programma maken met prioriteiten en dat voorleggen aan de Tweede Kamer. Het is aan de politiek om afwegingen te maken tussen investeringen in bijvoorbeeld de zorg en het klimaat. Als je de kennis wilt ontwikkelen vergroot je het budget voor universiteiten om fundamenteel onderzoek te doen in bepaalde sectoren. Nu gaan twee ex-consultants (Hoekstra en Wiebes werkten beiden bij McKinsey, red.) spelen met €20 mrd.'

McKinsey, red.) spelen met €20 mrd.'

Duitsland lanceerde in juni een investeringsfonds gevuld met €130 mrd. Frankrijk volgde begin deze maand met een herstelplan van €100 mrd. Beide landen zetten stevig in op vergroening en digitalisering van de economie.

Concrete projecten zijn benoemd en van een prijskaartje voorzien. Zo investeert Parijs €2 mrd in waterstof en €7 mrd in de verduurzaming van gebouwen.

Ook in Nederland zijn er 'legio behoeftes om grootschalig in te investeren', zegt een andere Haagse topambtenaar. 'Het kabinet hoeft

maar te kiezen en klaar. Er is geen fonds nodig, het Agentschap (dat de schatkist en de staatsschuld beheert voor het ministerie van Financiën, red.) regelt het geld wel. Wat er nu is gepresenteerd, is een bureaucratisch proces. We gaan nu iets doen met €20 mrd, maar er zijn geen inhoudelijke keuzes gemaakt. Dat is echt wel treurig.'

Hoekstra en Wiebes stellen teleur met hun grootste 'case for change' ooit

Het Financieel Dagblad 12-09-2020

Ulko Jonker

Toen Wopke Hoekstra vorig jaar de begroting 2020 aan de Tweede Kamer overhandigde, waarschuwde hij al met een citaat van de Haagse schrijver Louis Couperus. 'Zeker, het zaligst is te blijven wiegen in de wellust der herinneringen. Maar zo leeft men niet voort, zo dommelt men gedachteloos in.'

Nooit waren er in Nederland meer mensen aan het werk dan op dat moment. En nimmer hield de minister van Financiën meer geld over dan in 2019: €14 mrd. Nog geen halfjaar later ontwaakte Nederland in de coronanachtmerrie, verdwenen er in no time bijna 300.000 banen en moest Hoekstra zijn 'diepe zakken' omkeren om voor €66 mrd aan tegenvallers en extra uitgaven op te vangen.

De crisisreactie was er in eerste instantie een van pompen of verzuipen. De staat zou doen wat de staat moest doen: de bevolking zo goed mogelijk beschermen tegen het kwaad, de economie behoeden voor onherstelbare schade. Met relatief liberale sociale restricties en drie opeenvolgende - crisispakketten is dat tot nu toe aardig gelukt.

Maar de vraag wordt steeds klemmender: hoe ziet het revalidatieplan voor de economie eruit als de pleisters eraf gaan? Duitsland presenteerde in juli al een stimulerings- en herstelplan van meer dan €130 mrd, Frankrijk deed dat begin deze maand met een plan de relance van €100 mrd. 'Dit plan geneest niet alleen de wonden van de crisis, het bereidt ons ook voor op de toekomst', zei premier Jean Castex.

Hoekstra en minister Eric Wiebes (Economische Zaken en Klimaat) konden voor hun antwoord niet wachten op Prinsjesdag en hadden er maandag zelfs een tijdslot voor gereserveerd in het hippe Amsterdamse Science Museum Nemo. Daar was het dan: het Nationaal Groeifonds. Maar dat kenden we al, van afgelopen Prinsjesdag en het hoorde toen nog gewoon bij de Nationale Groeistrategie, die ook van ver voor corona dateert.

Wiebes schermt al jaren met zo'n ambitieuze groeiagenda en kondigde in zijn 'Staat van de Economie'-toespraak nog een fonds aan van €50 tot €100 mrd over een periode van twintig tot dertig jaar. Dat was op 13 februari, toen de WHO nog maar 82 gevallen van covid-19 buiten China telde.

Inmiddels is de horizon van het Groeifonds teruggebracht tot vijf jaar, met een jaarlijks plafond van €4 mrd. Ter vergelijking: vorig jaar stegen de kosten van zorg en sociale zekerheid alleen al met €7 mrd, tot €167 mrd. Het zijn die meerkosten van de verzorgingsstaat die volgens Wiebes met zijn groeistrategie moeten worden afgedekt. 'Anders hebben we nog twee decennia waarin de welvaart toeneemt en huishoudens er niets van merken.'

Dat vergt dan wel een behoorlijk rendement op het groeifonds. Maar daar spreekt het veertig pagina's tellende prospectus bij het fonds liever niet over. Behalve in een voetnootje: 'Het fonds heeft geen revolverend karakter en geen rendementsdoelstelling'. Het plan verliest zich in plaats daarvan vooral in eindeloze details over voorwaarden en governance, die duidelijk maken dat de kleine lettertjes van jurist Hoekstra het hebben gewonnen van de verbeelding van ingenieur Wiebes.

Zo wordt het nu nog gefinancierd met leningen, maar 'op de langere termijn moet op dit punt een nieuwe afweging worden gemaakt'. De schraperigheid is ook zichtbaar in het feit dat reguliere

begrotingen en de bestaande delta- en infrastructuurfondsen kunnen worden gevoed uit het Groeifonds. Dat doet op voorhand afbreuk aan de meerwaarde en het veronderstelde unieke karakter.

Voor Wiebes en Hoekstra is het fonds een deel van hun politieke erfenis. De ex-consultants van McKinsey hebben hun grootste 'case for change', zoals het in de aanhef van hun brief staat, onderhanden. Wiebes, die deze kabinetsperiode vooral met Groningen en klimaat worstelde, wilde bovenkomen met een overrompelende groeistrategie.

Hoekstra hamerde drie jaar lang op de noodzaak de besteding van belastinggeld doelmatig en afrekenbaar te maken.

Het fonds voldoet aan geen van al die ambities. De bange vraag is dan ook of dit alles is, het laatste woord in de economische post-coronastrategie van dit kabinet. Minister-president Mark Rutte bleef het antwoord daarop woensdag schuldig. 'We zijn het aan het verkennen', zei hij op de vraag of zijn kabinet nog een herstelplan met investeringen en hervormingen gaat voorleggen in Brussel. Daarvoor ligt naar

schatting €6 mrd klaar.

'We hebben nog even de tijd', zei hij. De Brusselse deadline is 30 april. Dat betekent dat het plan ook na 17 maart nog kan worden ingediend, de datum van de verkiezingen. De premier eist keiharde hervormingen in andere landen, maar heeft er geen trek in voordien nog verzeild te raken in discussies over waar Nederland zelf aan moet voldoen voor een uitkering uit het herstelfonds. Zoals verdere beperking van de hypotheekrenteaftrek.

Rutte III doet het ook op links goed

de Volkskrant 12-09-2020

Kabinet volgt bij Prinsjesdag sentiment van de kiezer

Frank Hendrickx

Aan de vooravond van Prinsjesdag blijkt het kabinet de stemming in Nederland goed aan te voelen. Er is onder de kiezers breed draagvlak om meer te investeren. De tevredenheid over Rutte III blijft ondertussen intact, ook bij de achterban van linkse oppositiepartijen.

Dat blijkt uit de jaarlijkse Prinsjesdagpeiling die I&O Research deze week in samenwerking met de Volkskrant heeft uitgevoerd onder 2.053 kiezers.

Het kabinet presenteert komende dinsdag een begroting waarin het tekort fors oploopt. Op verzet zal dat niet stuiten. Vier op de tien Nederlanders (43 procent) wil juist dat het kabinet in 2021 meer investeert, vooral in de zorg, de woningbouw en de

armoedebestrijding. Nog eens 46 procent van de kiezers heeft een middenpositie ('iets tussen bezuinigen en investeren in'), waarbij vooral ontwikkelingssamenwerking en kunst en cultuur als potentiële saneringsposten worden genoemd. Slechts 6 procent wil algehele bezuinigingen.

De stemming is daarmee drastisch omgeslagen. Sinds begin jaren tachtig van de vorige eeuw is de Haagse politiek gedomineerd door partijen die beloofden de begrotingstekorten te beheersen en de staatsschuld onder controle te houden. 'Opvallend is dat ook kiezers van VVD en CDA akkoord gaan met een lossere financieringsmoraal', zegt Peter Kanne van I&O Research. 'Voorheen zagen ze het niet op peil houden van de staatskas juist als een doodzonde van linkse partijen.'

Niet alleen over het begrotingsdiscipline is de

stemming omgeslagen, hetzelfde geldt voor de kijk op het bedrijfsleven. Een meerderheid van de Nederlanders vindt dat de rekening van de coronacrisis op de eerste plaats bij 'grote bedrijven' terecht moet komen: 64 procent is daarvoor. Ook 57 procent van de VVD-kiezers is het daarmee eens. Ook op dit vlak lijkt het kabinet de maatschappelijke stemming goed aan te voelen. De eerder voorgenomen verlaging van de vennootschapsbelasting - van 25 naar 21,7 procent - gaat volgend jaar toch niet door, zo zal op Prinsjesdag duidelijk worden.

De steun voor het kabinet blijft een dik half jaar voor de volgende verkiezing hoog: 65 procent van de kiezers is tevreden. Dat was voor het uitbreken van de coronacrisis aanzienlijk lager. Zelfs de achterbannen van PvdA en GroenLinks zijn in meerderheid content met de koers.

Strijd om het midden

content met de koers.

Strijd om het midden

Het onderzoek van I&O Research is een nieuwe indicatie dat de komende verkiezingsstrijd zich vooral in het politieke midden gaat afspelen, zeker nu de VVD nadrukkelijk die kant op beweegt. De grootste regeringspartij, die met zo'n 40 zetels in de peilingen ver voor ligt op de rest, heeft het afgelopen jaar de koers verlegd. Premier Mark Rutte en VVD-fractievoorzitter Klaas Dijkhoff willen opkomen voor de middenklasse, praten over het belang van een beschermende overheid en hebben sinds het debacle met de dividendbelasting afstand genomen van de multinationals.

De strijd om de kiezers in het midden belooft daarmee steeds heftiger te worden. Uit het onderzoek blijkt dat de VVD inmiddels meer kans heeft om kiezers bij partijen als CDA en D66 weg te trekken dan bij PVV of Forum voor Democratie (FvD). Van de achterban van Geert Wilders overweegt slechts 9 procent een stem op de VVD, bij FvD is dat 11 procent. Omgekeerd vindt nog maar 6 procent van de VVD-kiezers de PVV een alternatief, terwijl 9

procent Baudet een kans geeft.

De overlap met de middenpartijen is groter: 30 procent van de CDA-stemmers en 20 procent van de D66-kiezers kan zich een stem op de VVD voorstellen. Omgekeerd overweegt 20 procent van de VVD-achterban een stem op het CDA en 17 procent op D66.

Weinig groeipotentie op links

Op de linkerflank blijven de vooruitzichten voor de komende verkiezingen somber. Voor GroenLinks, PvdA en SP, die nu schommelen tussen de 10 en 15 zetels in de peilingen, lijkt er amper ruimte om door te groeien. Alleen een substantiële groep D66-kiezers overweegt een stem op GroenLinks of PvdA. Verder zijn de linkse partijen vooral verwikkeld in een strijd met elkaar. Daar komt bij dat de linkse lijsttrekkers relatief lage waarderingscijfers hebben. Lodewijk Asscher scoort een 5,8, (10)(2e) een 5,6 en Jesse Klaver een 5,5.

De regeringspartijen staan er met hun leiders beter voor. Premier Mark Rutte, die zich officieel nog moet melden als lijsttrekker, scoort met een 7,1 het hoogst. CDA-lijsttrekker Hugo de Jonge (6,5) en D66-leider Sigrid Kaag (6,4)

hebben eveneens hogere waarderingscijfers dan de rivalen op links.

Voor CDA en D66 is het vooral een probleem dat de waardering voor het regeringsbeleid vooralsnog vooral afstraalt op de VVD, die in alle peilingen schommelt tussen de 35 en 41 zetels. De PVV herstelt zich als tweede partij en staat bij I&O Research inmiddels weer op 19 zetels. De twee meest ervaren partijleiders van het Binnenhof, Rutte en Wilders, hebben daarmee de beste uitgangspositie voor de campagne.

De nieuwkomers De Jonge (CDA) en Kaag (D66) weten nog geen duidelijke kentering teweeg te brengen. Het CDA ging in de maand augustus zelfs fors omlaag, van 17 zetels naar 13 zetels. Kanne: 'In juli leken De Jonge en Kaag hun partijen nog een boost te geven, maar de groei zet vooralsnog niet door.'

De rel rond minister van Justitie Ferdinand Grapperhaus, die de 1,5-meterregel negeerde op zijn bruiloft, heeft het CDA ook geen goed gedaan. Een nipte meerderheid van de kiezers vindt de CDA-bewindspersoon niet meer geloofwaardig.

Staatssecretarissen zitten op Prinsjesdag in nucleaire bunker

Algemeen Dagblad 12-09-2020

De staatssecretarissen van dit kabinet zullen de troonrede op Prinsjesdag kijken vanuit een nucleaire bunker.

Er is dinsdag geen plek voor ze in de Grote Kerk, daarom hebben deze kabinetsleden zichzelf maar gebombardeerd tot designated survivor.

De koning zal dit jaar de troonrede voorlezen in de Grote Kerk en niet in de Ridderzaal. In plaats van duizend gasten zullen nu slechts

250 mensen de gebeurtenis kunnen volgen. Daarom is een aantal Kamerleden afwezig, net als de staatssecretarissen van het kabinet. Dus bedacht staatssecretaris Stientje van Veldhoven, die gaat over nucleaire veiligheid, een alternatief. Ze heeft haar collega's uitgenodigd bij het

Museum Bescherming bevolking/ Bunkercomplex Overvoorde in Rijswijk voor een rondleiding. Samen gaan de bewindslieden daar lunchen en naar de troonrede kijken.

Overigens zijn de staatssecretarissen niet de echte

designated survivor. Dat is een niet nader te noemen minister. Deze persoon bevindt zich op een aparte, beveiligde locatie om paraat te staan het land te leiden, mocht de rest van het kabinet iets overkomen tijdens de troonrede op Prinsjesdag.

De staat mag weer bijsturen. Maar hoe?

NRC Handelsblad 12-09-2020

Veel partijen dromen over een grotere rol voor de overheid. Dat vraagt wel om ideologische strijd, ook komende week, tijdens de algemene beschouwingen.

Mark Lieveisse Adriaanse en Marike Stellinga

De schroom is verdwenen, de overheid mag er weer zijn. Kopstukken van liberale partijen als Sigrid Kaag van D66 en Klaas Dijkhoff van de VVD pleiten voor een herwaardering van de overheid. De schrijvers van verkiezingsprogramma's voor de PvdA, de VVD en het CDA zoeken nadrukkelijk naar een nieuwe rol voor de overheid. En afgelopen maandag presenteerde het kabinet een staatsinvesteringsfonds met daarin 20 miljard euro aan nieuw te lenen geld. Omdat in de woorden van VVD-minister Eric Wiebes „de manier waarop wij onze welvaart vergaren niet meer houdbaar is“.

De nieuwe blik op de overheid zal tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen van komende week ongetwijfeld terugkomen in de bijdragen van partijleiders. Vorig jaar bekritiseerden ze eensgezind het oude denken: het kapitalisme moest worden hervormd, want de markt werkte niet zoals gedacht of gehoopt - kijk maar naar de

achterblijvende lonen. En de overheid liet burgers te vaak in de steek, de publieke sector was toe aan een herwaardering.

Deze politieke beschouwingen zullen in het teken staan van het nieuwe denken: dat de overheid de economie weer mag bijsturen. Bijvoorbeeld door „ons uit de crisis te investeren“ zoals partijen nu zeggen.

De beweging naar een andere kijk op de rol van de staat was er al, maar komt door de coronapandemie bij veel partijen in een stroomversnelling. „Corona is een versteviging van je blik op de werkelijkheid: dingen die je al vond als partij zijn nog markanter geworden“, zegt Wouter Koolmees, die naast zijn werk als minister van Sociale Zaken het D66-verkiezingsprogramma schreef. Volgens de PvdA werkt corona als een loep: het laat duidelijker zien „waar kwetsbaarheden in onze samenleving zitten“.

De ondernemende overheid

Belangrijkste vernieuwing: het besef dat de overheid de markt mag aanjagen en ook economische ontwikkelingen kan aanzwengelen. Zowel bij linkse als rechtse partijen wordt met veel interesse het werk

van de Amerikaans-Italiaanse econoom Mariana Mazzucato gelezen. In haar boek *The Entrepreneurial State* stelt ze dat de overheid bij uitstek geschikt is om innovaties in de markt aan te jagen, door gericht te investeren waar de markt dat nalaat. Juist de overheid durft risico's te nemen die de markt niet aandurft, stelt zij. Sterker, veel innovaties waar bedrijven als Google en Apple rijk van worden, zijn geboren uit investeringsprogramma's van de Amerikaanse overheid.

De overheid mag van Mazzucato zelfverzekerder een deel van de vruchten daarvan opeisen, bijvoorbeeld door belastingen. De ondernemende overheid is óók een aantrekkelijk idee omdat de overheid in die rol de overgang naar een klimaatneutrale economie kan aansturen.

Ook oud-minister Uri Rosenthal, die meeschrijft aan het VVD-programma, noemt Mazzucato als hem gevraagd wordt naar de rol van de staat. „Hieruit proef je dat we onorthodox denken over de vraag of de staat moet interveniëren en een ondernemende rol moet spelen.“ GroenLinks en D66 haalden Mazzucato's denken al aan in de Tweede Kamer en ook Esther-Mirjam Sent, senator voor de PvdA

en voorzitter van de programmacommissie, is „erg gecharmeerd“ van Mazzucato's ideeën.

Dat klinkt als een nieuwe brede politieke consensus. Maar is het dat ook?

Het is nog te vroeg om dat vast te stellen: de verkiezingsprogramma's zijn bij veel partijen nog (lang) niet klaar. Wel staat vast dat veel partijen de constatering delen dat de overheid meer mag, en wel met hetzelfde doel: de economische welvaart breder verdelen onder burgers. Links valt daarbij terug op klassieke overtuigingen als herverdeling van vermogen en winsten, rechtse partijen zien meer in het beteugelen van marktmacht. De VVD lijkt fundamenteel te willen vernieuwen. Rosenthal voelt zich zeer 'einverstanden' met de oproep van The Economist om het liberalisme opnieuw uit te vinden, om het rechtspopulistische verzet ertegen te pareren.

Staatskapitalisme

Maar bij partijen leven nog veel vragen en dilemma's. Of de overheid niet té machtig wordt, bijvoorbeeld. PvdA'er Sent: „De beweging van de afgelopen decennia was markt, markt, markt. Maar je moet oppassen dat de pendule niet de andere kant op zwaait, want de overheid is ook niet altijd de oplossing. Het gaat om een sterke staat en dus om politieke strijd. Anders concluderen we over tien jaar weer dat er te veel bij de overheid is neergelegd en dingen terug moeten naar de markt.“

Ook Ronald van Raak, voorzitter van de programmacommissie van de SP, droomt niet per se van een machtiger overheid. „Dat kan ook betekenen dat er een soort

staatskapitalisme ontstaat“ - de overheid is dan grootbezitter van kapitaal, maar leidt de economie niet heel anders dan bedrijven doen. Van Raak pleit daarom voor „democratisering“ van de economie: niet de staat of grote bedrijven, maar werknemers en burgers moeten zeggenschap hebben.

Er zijn meer smaken dan alleen staat of markt, zegt CDA-senator Ben Knapen, die aan het verkiezingsprogramma werkt: „De trend dat je niet alles aan de markt over kan laten, zie je bij ons ook terug. Maar waar wij altijd een beetje moeite mee hebben, is het idee dat het maar twee kanten op kan. Van oudsher zoeken wij naar iets er tussenin. Een maatschappelijke onderneming, corporatievormen die de tegenstelling tussen arbeid en kapitaal proberen te overbruggen. Woningcorporaties zijn, als ze functioneren, niet statelijk, maar ook niet privaat. Ze proberen partijen en belangen te bundelen in een sociale doelstelling.“

Koolmees: „Het beeld dat de overheid nu helemaal anders wordt, vind ik te simplistisch. De overheid is nooit echt klein geweest. Wat je wel ziet, is dat er op allerlei terreinen nu suboptimale uitkomsten zijn. In sommige markten ontstaan er natuurlijke monopolies, denk aan grote techbedrijven en grote farmaceuten. Dat vereist een sterke overheid.“ Hoe sterk de Haagse consensus echt is, zal blijken als er echte politieke keuzes moeten worden gemaakt.

Wat willen partijen dat de overheid met haar hervonden zelfvertrouwen doet? Moet zij nieuwe voorwaarden stellen waarin markten kunnen groeien, moet zij de macht van de markt beperken of

moet de overheid de economie sturen naar grote veranderingen? En zo ja, hoe, en met welk doel?

Want de overheid als aanjager van innovatie is wel iets anders dan de overheid die vermarkte taken weer publiek organiseert. In het ene denken stimuleert de overheid de markt, in het andere maakt de overheid zich meester van de markt. PvdA-leider Lodewijk Asscher, die Mazzucato eveneens regelmatig aanhaalt, wil allebei een beetje, schreef hij in een recent essay. „Sommige voorzieningen zijn te belangrijk om puur aan de wetten van de markt over te laten.“ Voor een stap verder - hernationalisering - pleit in Den Haag (nog) vrijwel niemand.

Wopke-Wiebesfonds

Vrijwel alle partijen zeggen nu te willen investeren. Maar ook daar is de vraag: waarin? De kritiek op het deze week gepresenteerde Wopke-Wiebesfonds was dat het kabinet wel een pot met geld klaarzet, maar te vaag is over wat het kabinet met dat geld wil bereiken. Knapen: „Het verdienvermogen van dit land vergroten voor een volgende generatie klinkt fraai, maar daar kan je politiek wel veertig verschillende en ook contraire opvattingen over hebben. Uiteindelijk moet je keuzes maken.“

Ander groot dilemma: het beteugelen van de volgens VVD en D66 uit de hand gelopen marktmacht van grote bedrijven. Ze wijzen daarbij vaak naar Amerikaanse techbedrijven als Google, Apple en Facebook. Maar zeggen dat Amerikaanse bedrijven te groot zijn, is makkelijk, want risicoloos. Hoe denken ze over het pleidooi van de Franse én Duitse regering om actief Europese kampioenen te creëren, bedrijven

die zo groot mogen worden dat ze Europese markten domineren om zo de wereld te veroveren, als geopolitiek tegengewicht tegen Amerikaanse en Aziatische grootmachten?

Nederlandse regeringen hebben altijd het Europese mededingingsbeleid gesteund waarin staatssteun en marktmacht werden betoegeld. Zijn ze tegen dit Frans-Duitse plan? Een overheid die de macht van grote bedrijven breekt, is een andere dan een overheid die grote bedrijven kweekt.

Zelfs als partijen een basisprincipe over een andere rol van de overheid delen, zullen ze vervolgens andere keuzes maken. Over belastingtoeslagen bijvoorbeeld. Alle partijen vinden dat het systeem op de schop moet, maar hoe willen ze dan huishoudens steunen die het niet breed hebben? Kiezen ze voor een ander belastingstelsel en dus minder gerichte inkomenssteun? Of ook voor gratis kinderopvang, een hoger

minimumloon of een nationaal zorgfonds?

Eén ding is zeker: er is intellectueel-politieke ruimte die er eerder niet was. Ook de lossere adviezen van voorheen zuinige economisch adviseurs als De Nederlandsche Bank en het Centraal Planbureau dragen hieraan bij. Als politieke partijen niet meer a priori zuinig hoeven zijn, kan er door hen vrijer worden gedroomd.

Vrijer dromen

Maar dat vraagt ook iets van partijen: een doorwrochte visie op de kerntaken van de overheid en een idee wat de verhouding tussen staat, economie en burgers moet zijn. En van de partijen die klimaatverandering willen tegengaan: een plan dat decennia vooruit kijkt om de samenleving en economie klimaatneutraal te maken. Dat vergt niet zozeer een consensus tussen de grote partijen, maar in eerste instantie vooral een ideologisch kompas en politieke strijd.

In die zin kan de politiek leren van de ervaringen in de jaren negentig. Toen was er brede consensus onder politieke partijen dat overheidstaken geprivatiseerd en verzelfstandigd moesten worden, zonder dat er veel debat over was. Later was de breed gedeelde conclusie dat de overheid over te veel dingen 'niet meer gaat'. Zoals nu veel partijen zeggen dat in de jaren tien te sterk bezuinigd is op de overheidsdiensten als UWV en de Belastingdienst.

Consensus zonder debat, een hegemonie zonder al te sterke ideologische overtuigingen, kan dus andere uitkomsten geven dan gehoopt. Een gebrek aan scherpe overtuigingen en een helder politiek doel kunnen beleid alle kanten op doen zwaaien.

Ongericht investeren zou wel eens net zo'n kater kunnen opleveren als ongericht bezuinigen of overenthousiast privatiseren: een overheid die niet doet wat mensen ervan verwachten.

Anti-Rutte-sentiment, emocratie en het verlangen naar een sterke staat

NRC Handelsblad 12-09-2020

Deze week: anti-Rutte-sentiment in CDA, D66, CU en PvdA. Ofwel: hoe partijen antiliberaal trends willen uitspelen - en vaak gevangen worden door emocratie: incidenten die structurele oplossingen in de weg staan.

Tom-Jan Meeus

Nu het campagneseizoen is geopend - volgende week de laatste Prinsjesdag van Rutte III - zitten veel politiek leiders soms al dagen met hun hoofd in de volgende kabinetsperiode. Het verkiezingsprogramma moet af, er

is nagedacht in de partij, plannen krijgen vorm - er sluimert verlangen naar grote veranderingen. Een ommezwaai.

Matigheid, realisme, kleine stapjes - het zuinige Haagse taaltje heeft even afgedaan. Je hoort over de terugkeer van de sterke staat, een krachtig en visionair bestuurscentrum, een etatistische lente. Je hoort over minder markt, minder individualisme, een nieuw evenwicht, een afrekening met het liberalisme.

Woorden die de ware bedoeling

van veel politiek leiders maskeren: zij richten het vizier op Rutte zelf.

Toen vorige week dinsdagochtend het parlementaire jaar in Nieuwspoort werd geopend door de fractievoorzitters Lodewijk Asscher (PvdA) en Pieter Heerma (CDA), vonden deze twee het niet ingewikkeld het beestje bij de naam te noemen.

„De tijd van Rutte is voorbij”, zei Asscher, de vicepremier van Rutte in 2012-17.

„De Rutte van de afgelopen jaren is

ongeschikt voor de toekomst van het land", zei Heerma, coalitiepartner van Rutte sinds 2017.

„We hebben mensen in systemen proberen te duwen, we hebben efficiëntie op een voetstuk geplaatst, we zijn vergeten elkaar te vertrouwen", schreef D66-leider Sigrid Kaag, minister in Rutte III, vorige maand in een stuk over economische politiek - zonder Rutte of de VVD te noemen.

„Het is tijd het liberale feest op te breken", schreef haar CU-collega Gert-Jan Segers, coalitiepartner van Rutte sinds 2017, deze week in een pamflet.

Dit zijn analyses van concurrenten, relativisering is op zijn plaats, maar evengoed was dit soort krasse taal contra Rutte en de VVD in de vorige drie campagnes niet het uitgangspunt. Er beweegt hier iets.

De vraag is alleen wel: waarheen?

Een van de handicaps van de huidige debatcultuur is dat de democratie een emocratie is geworden. Met structuurthema's als etatisme en liberalisme bereik je het grote publiek niet, omdat ze geen emotionele impact hebben. En zonder gevoelswaarde geen agendamacht.

Maar denk niet dat de politiek de neus ophaalt voor dit soort structuurthema's. Deze week voerde de Kamer debatten over het referendum en het Europees coronaherstelfonds, met fundamentele vragen over zeggenschap van burgers en het principe van schuldendeling tussen EU-lidstaten.

Media hadden er zeker aandacht voor - maar die viel in het niet bij de politieke opwindings over de

brand in het Griekse vluchtelingenkamp Moria en de Haagse discussie die daarop volgde.

Al voor de zomer besloot de coalitie kinderen uit Moria niet toe te laten. Mildheid noch genade. De VVD, die rond het kinderpardon in 2018 nog boog voor de coalitiepartners, hield ook deze week voet bij stuk. Wel honderd vluchtelingen uit Moria, maar dan honderd minder uit andere landen. Het had ongemakkelijk veel weg van handjeklap over mensenlevens.

Tegelijk was het ook lastig verdedigbaar dat deze kwestie nu wél hoog opliep. Dat kamp in Moria bestond jaren, er zijn legio reportages verschenen over de erbarmelijke omstandigheden, maar die brachten beperkt beroering in de nationale politiek. Dat dit nu wel gebeurde, laat precies het manco van de Haagse cultuur zien: incidenten brengen politiek en media in beweging. Niet de structurele wantoestanden waaruit die incidenten voortkomen.

En niemand moet verbaasd zijn als dit verschijnsel zich volgende week met andere onderwerpen herhaalt.

De oppositie zal bij de algemene beschouwingen veel aandacht vragen voor gevoelige onderwerpen als de zorgsalarissen (verhogen) en de huren (bevriezen). Beide discussies lopen al een tijdje, maar probleem is dat de overheid haar invloed hierop de laatste decennia uit handen heeft gegeven. En als de politiek die wil terugkrijgen heb je weer zo'n jarenlang structuurdebat nodig waar bijna niemand naar komt kijken. Dus of dat gebeurt?

Bij de huren is het allemaal het gevolg van een operatie, begin

jaren negentig ingezet door de vader van Pieter Heerma, toenmalig CDA-staatssecretaris van Volkshuisvesting Enneüs Heerma, die de financiële banden van de staat met corporaties doorsneed. Sindsdien bepaalt de overheid nog wel de maximale huurverhoging voor sociale woningbouw. Maar als de minister de wens van de voltallige oppositie volgt en huren befrist wegens corona, kan dat alleen met een financiële tegemoetkoming aan de corporaties. Dan is alleen de vraag of alle corporaties, zelfstandig als ze zijn, dat geld ook aan dat doel uitgeven. Dit nog los van de private huursector, waar de overheid überhaupt geen invloed op huren kan uitoefenen. Zoals deze week op Binnenlandse Zaken werd gezegd: „We hebben eigenlijk geen invloed meer op de huurontwikkeling."

Bij de zorgsalarissen hetzelfde. Sinds de invoering van het private zorgverzekeringsstelsel in 2005 betaalt het ministerie zorgverzekeraars, zorgkantoren en gemeenten om bepaalde vormen van zorg aan te bieden. Op basis van dat budget sluiten zij een cao (loonakkoord) met vakbonden, bijvoorbeeld de cao ziekenhuizen. Maar nu de oppositie bovenop toegezegde bonussen structureel hogere zorgsalarissen eist, is niet gezegd dat de minister dit kan afdwingen. Hij kan extra geld aan bijvoorbeeld verzekeraars overmaken, maar heeft niet in de hand of zij dat uitgeven aan bijvoorbeeld ziekenhuispersoneel. „Het is gewoon heel complex", hoorde ik deze week op VWS.

Anders gezegd: in twee van de gevoeligste politieke kwesties die volgende week spelen - huren en zorgpersoneel - heeft de overheid de regie erg lichtvaardig opgegeven.

opgegeven.

De verzelfstandiging van de corporaties werd bedacht onder Lubbers III (CDA en PvdA) en ingevoerd tijdens Kok I (PvdA, VVD, D66). De basis voor het private zorgverzekeringsstelsel werd gelegd onder Kok II (PvdA, VVD, D66) en ingevoerd onder Balkenende II (CDA, VVD, D66). Alle grote partijen hebben dus met hun vingers tussen de deur gezeten.

Maar gezien de actuele discussie begrijp je het brede verlangen naar versterking van de staat. Het paradoxale is alleen wel dat de Kamer beter verandering van structuren kan afdwingen dan telkens verbetering van huren en

zorgsalarissen eisen - dat is dweilen met de kraan open zolang die structuren in tact blijven.

Maar wie weet hoe emocratie werkt, moet er rekening mee houden dat het niet zo uitpakt: toch weer een snelle oplossing - en anders de schuldige aanwijzen.

In die context is zeker zo belangrijk dat zich de laatste jaren in de Kamer ook een andere omslag voordeed: de linkse en rechts-nationalistische oppositie gaan samenwerken, ook over huren en zorgsalarissen, en zo is in het dagelijkse Kamerwerk een monsterverbond van Asscher en Klaver c.s. met Wilders (vooral hij) en Baudet ontstaan. Zeker sinds het wegloopdebat in de zomer

profiteert Wilders hiervan.

Nu ligt dit genuanceerd: op allerlei terreinen (bijvoorbeeld het derde steunpakket) werkt een partij als de PvdA ook samen met het kabinet.

Maar nu verkiezingen dichterbij komen, levert samenwerking met Wilders ook lastige vragen op. Is het de bedoeling van linkse kritiek op het liberalisme dat de PVV Rutte verslaat? Is een partij op de wereld om een tegenstander uit te schakelen, of om de wereld te verbeteren?

Het verlangen naar een sterke staat en minder liberalisme bevat kan nog een paar venijnige dilemma's.

Oplaaierend virus vraagt om nieuwe ingrepen

Algemeen Dagblad 12-09-2020

Als het aantal nieuwe besmettingen in en rond grote steden zo hard blijft stijgen, zijn nieuwe maatregelen nodig, waarschuwt het RIVM. Een avondklok voor studentensociëteiten en horeca en beperking van het aantal sociale contacten kunnen effect hebben.

Niels Klaassen

Dat zegt (10)(2e), directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM, in gesprek met deze krant. Een halfjaar nadat Nederland 'intelligent' op slot ging, stijgt het aantal nieuwe gevallen weer snel: de afgelopen week kwamen er dagelijks gemiddeld 900 besmettingen bij, gisteren werd met 1270 nieuwe positieve

testuitslagen een record gevestigd, sinds april. De testketen piept en kraakt, het aantal ziekenhuisopnames stijgt licht, al is de situatie daar onder controle.

Voor de steden en omliggende dorpen in de Randstad kleuren donkerrood op de coronakaart, met aantallen die flink hoger zijn dan de zogeheten signaalwaarden op het dashboard, de 'rode alarmlamp' die aangeeft dat actie nodig is. „We willen het aantal besmettingen zo laag mogelijk houden, dan moet je dus wel zorgen dat het niet uit de hand loopt”, zegt Van Dissel. „Er zijn diverse clusters rond studenten: zij beginnen weer met hun studiejaar, bouwen veel contacten op. Maar dat kan nu even niet.”

Regio's

Het is aan 'de steden en regio's' om in overleg met het ministerie te besluiten over nieuwe restricties, maar Van Dissel zegt: „Studentensociëteiten en horeca 's avonds laat dicht, beperking van het aantal sociale contacten: zulke maatregelen hebben dan effect.”

Hoewel de aantallen zorgwekkend snel stijgen, is een landelijke lockdown ver weg, stelt de RIVM-baas. „Waarom zou Drenthe moeten meedoen met een maatregel die nodig is in de Randstad? Dat wil je voorkomen. In het voorjaar moesten we met een mokerslag de medische crisis bestrijden, dat is nu anders.”

'We vragen veel offers van mensen'

Algemeen Dagblad 12-09-2020

Het is deze week een half jaar nadat Nederland 'intelligent' op slot ging. Het aantal besmettingen stijgt weer snel. Zitten we in de tweede golf?

Niels Klaassen

(10)(2e) (1957) mag zijn witte jas weer eens aan. Een dag per week, als hoofd van de polikliniek voor afweerstoomissen van het LUMC. Collega's daar moesten de RIVM-directeur maandenlang missen - te druk - maar nu is hij er weer en ziet hij patiënten die er al jaren komen, vaak mensen die kampen met zeldzame problemen, die ernstig ziek worden van een voor anderen vaak onschuldige virusje of bacterie: „Je zoekt dan naar een puzzelstukje, iets dat verklaart waarom zij zo geraakt worden door een infectie die anderen moeiteloos de baas worden. Welk genetisch afweerdefect speelt er?“ zegt de directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding op zijn kantoor in het RIVM-gebouw, de man die zich ontpopte tot nationale crisis-dokter.

Het raam van de werkkamer staat wagenwijd open, op de deur hangen coronawaarschuwingen, in de hoek staat een museumzuil met verzamelde paraferalia die herinneren aan historische figuren als 'typhoid Mary' (tyfus Mary) en epidemieën in de VS en Nederland. Voor het eerst maakt de hoogleraar zo'n ingrijpende uitbraak zelf mee, vanaf de eerste rang. „Ik kan niet ontkennen dat het vakmatig heel interessant is: zo'n infectiecrisis meemaken, leren over hoe het virus zich gedraagt in een lichaam,

in een maatschappij, zien hoeveel verschil ons gedrag maakt bij de bestrijding. Maar tegelijkertijd is er ook veel leed door het virus.“

„Dat is semantiek. In de ziekenhuizen is het tamelijk stabiel, daar zie je geen golf, maar de besmettingen nemen wel weer snel toe, dus daar zie je dan wel een golfbeweging omhoog. Maar waar het om gaat: we willen de verspreiding zo laag mogelijk houden, dan moet je wel zorgen dat het niet uit de hand loopt. Dat kan als we de basisregels in acht nemen. Afstand houden, thuisblijven bij klachten. Maar dat lukt mensen blijkbaar niet. In ons gedragsonderzoek zien we dat negen op de tien mensen met klachten nog naar buiten gaat, een grote groep ziet ook nog familie en vrienden. Dat is riskant. Er zijn nu clusters rond studenten, en daar moet je echt op terug stampen: dit kan even niet. Algemene maatregelen kunnen zijn: studentensociëteiten en horeca 's avonds laat dicht, beperking van het aantal sociale contacten: zulke maatregelen hebben dan effect. Maar dat is aan de steden en de regio's om te besluiten.“

Zijn de cijfers nu zo zorgwekkend dat een lockdown te verwachten valt?

„Je wil zulke ingrepen landelijk juist voorkomen. We staan er ook beter voor dan dit voorjaar. We kunnen voor 90 procent van de mensen bron- en contactonderzoek doen, zien in ziekenhuizen een stabiel beeld met een beperkt aantal opnames. We testen meer. We hebben beter zich

op het virus. In het voorjaar ontbrak dat, toen hadden we geen grip op die grote groep twintigers en dertigers die we nu wel op de radar hebben. Maar tegelijkertijd geldt ook dat dit virus de perfecte oplichter van de maatschappij is: het zoekt zijn weg en dat lukt uitstekend. Je had in het begin van de uitbraak de beroemde grafiek in een wetenschappelijk artikel over 'de hamer en de dans': dat je de eerste golf liefst neerslaat met een hamer, dat was dit voorjaar, en dat je vervolgens gaat zien dat de curve doorgolft, dan weer wat hoger, dan weer lager na extra maatregelen. In die fase zitten we nu.“

Wat is dan het moment om in te grijpen? Testcapaciteit is overvraagd. Jullie 'signaalwaarden' op het dashboard zijn in steden al overschreden.

„Daar gaan de regio's over: de GGD's kunnen duiden waar de lokale toename vooral zit, de Veiligheidsregio's kunnen gerichte maatregelen nemen. Liever kom je er met basisregels. Maar als veel mensen die niet meer volgen, moet je teruggrijpen op forsere maatregelen, maar die raken dan een boel mensen die er niet verantwoordelijk voor zijn. Ik zie bijvoorbeeld ook dat het weer erg druk is op de weg. Is thuiswerken niet meer zo makkelijk vol te houden? Dan moeten we het met communicatie en maatregelen ook mogelijk maken dat mensen erin slagen zich aan de adviezen te houden. Thuiswerken wordt ook eenvoudiger als je bijvoorbeeld dat snelle internet hebt, en 5G. Dat kan ook helpen.“

Dan breekt de woordvoerder geksscherend in: „Dat is niet zo'n fijne om te noemen Jaap, 5G." Online gaan de wildste complottheorieën rond over een mogelijk verband tussen de uitrol van het supersnelle internet via 5G en het coronavirus. Van Dissel verbaast: „Echt? Nou ja, ik ben niet zo van de complottheorieën."

Nieuwe maatregelen nemen zal niet makkelijk zijn. Het vertrouwen in het virusbeleid daalt, ook groeit de polarisatie. Een groep eist meer vrijheid, anderen willen juist een hardere aanpak.

„Ja, er is een kanteling gekomen. Dat maakt het een stuk complexer voor het beleid en de politiek. Na het voorjaar, toen de curve omlaag was en de crisis in de zorg net afgewend was, kwam de realiteit voor veel mensen terug. Zij hadden werk verloren, waren op een andere manier geraakt. Ze roeren zich nu, willen invloed, en dat is terecht. Ook speelt mee dat het virus voor een groep mensen, veelal jongeren, veel minder ernstige gevolgen heeft. We vragen wel offers van al deze mensen. Dat levert soms een onrechtvaardig gevoel op: waarom moet ik dat allemaal laten, terwijl ik misschien minder gevaar loop? Dat kan tot polarisatie leiden. Daarom moet je heel goed kunnen uitleggen waarom je maatregelen neemt."

Het debat verhardt. Op sociale media moet u het flink ontgelden. Raakt u dat? Maakt u zich zorgen? In België moeten virologen beveiligd worden.

Over eventuele beveiligingsmaatregelen doet het RIVM 'nooit uitspraken', zegt zijn woordvoerder. Van Dissel: „Uiteraard raken dingen je soms persoonlijk, maar daar ga ik hier niet op in. Daar gaat het ook niet

om. Wij adviseren beleidsmakers, en voor beleid is draagvlak nodig. Natuurlijk maak je je daar zorgen over in deze fase. Al blijkt uit diverse peilingen dat een grote meerderheid het beleid steunt. Er zullen altijd extreme kampen zijn die je niet meekrijgt, maar je wil de meeste mensen overtuigen, motiveren, voor je winnen zonder harde dwang."

Terwijl hard optreden kan werken. In Wuhan worden weer feestjes gevierd, zonder afstand te houden.

„Vergeet niet dat we dan lange tijd in totale lockdown hadden ontmoeten. Wij hadden een milde variant hier, dat neigen we snel te vergeten. Er was hier geen briefje van de burgemeester nodig om eropuit te gaan. Ik vraag me af of zulk streng beleid hier mogelijk en wenselijk is, als je ziet hoeveel kritiek er al is op de intelligente lockdown. Besef ook hoe groot de schade is als je zo lang binnen moet zitten, niet naar school kan."

Van Dissel is een typische academicus, wars van het BN'erschap dat hij er gratis bij kreeg tijdens de crisis. Hij wil liefst bewijzen zien voordat hij een besluit neemt, weten collega's en bekenden, zelf onderzoek doen als het even kan, laat zich niet leiden door emoties of druk uit het buitenland (neem de mondkapjesdiscussie). En hij is nogal vastberaden. „Als Jaap zegt: we gaan linksaf, moet je heel goed nadenken of je wel rechtsaf wil gaan", zei collega Jan Kluytmans eerder.

Al loopt lang niet iedereen klakkeloos achter Van Dissel aan: bakken kritiek krijgen hij, het RIVM, OMT en kabinet over te laat ingrijpen in verpleeghuizen, te vroeg versoepelen in de zomer, getreuzel bij de mondkapdiscussie,

het aanvankelijk stringente testbeleid, de ventilatietwist en nu weer de overvraagde labs: zo'n beetje alles komt op het bordje van de RIVM-baas terecht, die het zelf te vroeg vindt om conclusies te trekken. Al zei hij eerder wel dat de ongenadige impact van corona in de verpleeghuizen onderzocht moet worden.

Maar we kunnen toch alvast lessen trekken? Dat lijkt me zelfs hard nodig.

„Zeker, de Onderzoeksraad voor Veiligheid onderzoekt dat hier, dat is heel goed. In het algemeen kun je wel stellen dat Nederland en andere landen te afhankelijk zijn geweest van Aziatische landen, bijvoorbeeld voor beschermingsmiddelen als mondkapjes en medicijnen. Die wil je liever zelf produceren, bijvoorbeeld in EU-verband, en daar wordt ook een begin mee gemaakt, begrijp ik. Het opvallende vind ik wel dat we wereldwijd met onze maatregelen terugvallen op eeuwenoude kennis: in de Middeleeuwen hanteerde men al isolatie, quarantaine, afstand nemen. Dat gebeurde in de pesthuizen in Dubrovnik, dat gebeurde in Avignon, waar ze een ring van vuur rond de stad lieten branden die de pest buiten de deur en het pauselijke paleis hield. We kunnen het allemaal heel moeilijk maken, maar uiteindelijk kan een virus niet verder als er niemand is om op over te springen."

Kan het niet ook nog gewoon gaan meevallen in ziekenhuizen? Uit onderzoek blijkt dat ouderen en kwetsbaren zichzelf al isoleren. Als dat lukt, hoeft de zorg niet over te lopen.

„Dat klopt, ik zie het ook om me heen. Zij doen aan zelfisolatie, ze

lfisolatie, ze zien dat andere groepen meer ruimte nemen. Dat helpt bij de remming van de verspreiding, maar het is toch riskant: uiteindelijk zie je bij zulke uitbraken dat het toch overslaat naar oudere generaties, en zij worden zieker."

Wanneer komt die wonderpil of -prik er? Wanneer wordt ons leven

weer zoals het was?

„Ik hoop snel, maar we weten het niet. Er lopen veel vaccintrajecten. Ik denk dat er iets te veel vertrouwen is dat een veilig en goed vaccin er heel snel is, maar volgend jaar tegen de zomer kan daar best zicht op zijn. Daarbij kan een goed medicijn dat ernstig zieke patiënten helpt trouwens ook

waardevol zijn. Tot die tijd zijn we toch aan het 'dansen' met dat virus. En we leren nog elke dag, wereldwijd zoeken wetenschappers naar antwoorden en overheden naar de balans tussen het virus bestrijden en de samenleving zoveel mogelijk ruimte geven. Als het simpel was, had iemand de makkelijke oplossing allang gevonden."

Zorgpersoneel en leerkrachten krijgen voorrang bij coronatest

Algemeen Dagblad 12-09-2020

Leraren en zorgpersoneel krijgen vanaf eind volgende week voorrang als zij een coronatest aanvragen. Zij kunnen dan op een aparte manier een afspraak maken bij de GGD, waardoor ze binnen maximaal één of twee dagen hun uitslag hebben. Hoe dat gaat gebeuren, moet nog worden uitgewerkt.

Hanneke Keultjes

De regionale GGD's moeten voor hun eigen regio een voorrangssysteem inrichten. Zo denkt minister Hugo de Jonge van Volksgezondheid voor zorgmedewerkers aan een fast lane in een regionaal ziekenhuis. Leraren krijgen mogelijk dagelijks een tijdvak toebedeeld in een bestaande testlocatie. „Bijvoorbeeld van 9.00 tot 11.00 uur", zegt De Jonge in een toelichting, „zodat die buisjes zo snel mogelijk weggebracht kunnen worden."

Wel is duidelijk dat niet alle

docenten voorrang krijgen. Alleen basisschoollerares en leerkrachten op middelbare scholen kunnen eerder worden getest, ook als zij in het speciaal onderwijs werken. Het kabinet heeft daarvoor gekozen omdat nu regelmatig leerlingen thuis moeten blijven omdat de leraar in afwachting van de test niet voor de klas mag staan. De Jonge: „De maatschappelijke impact daarvan is groot." Bovendien komt de leerplicht in het gedrang als deze leerlingen thuis komen te zitten.

Voor zorgpersoneel geldt dat zij 'essentieel' moeten zijn bij de zorg voor patiënten of cliënten en dat vervanging geen optie is. Ook laboratoriumpersoneel krijgt voorrang. De Jonge wil 'geen enorme bureaucratie optuigen' om de geselecteerde beroepen te laten bewijzen dat ze echt in het onderwijs of de zorg werken. „Ik denk aan een standaardverklaring van de werkgever."

Het voorrangbeleid is tijdelijk, omdat de testcapaciteit momenteel onder druk staat. „Je wilt het liefst voor iedereen de normtijd halen", zegt De Jonge. Maar de wachttijd voor een test loopt bij heel veel testlocaties op, waardoor niet iedereen binnen 24 uur getest kan worden. Na de test duurt het tot 48 uur - en soms langer - voor de uitslag bekend is. Dat betekent dat een leraar dagenlang geen les kan geven.

Het onderwijs pleitte er al langer voor om leraren voorrang te geven; zij vreesde dat de komende tijd meer scholen helemaal hun deuren zouden sluiten door een tekort aan leraren. De Tweede Kamer nam dat pleidooi over en riep het kabinet vorige week per motie op om dat binnen twee weken te regelen.

De druk op de coronateststraten is immers groot. De afgelopen week werden gemiddeld 36.800 per dag aangevraagd, schrijft De Jonge aan de Kamer. De capaciteit is 30.000.

30.000. De komende tijd wordt de testcapaciteit uitgebreid door deals met laboratoria in het buitenland. Ook zijn er meer tests beschikbaar. Eind september, stelt De Jonge, zouden zo 50.000 checks per dag uitgevoerd kunnen worden. Eind oktober moet dat stijgen naar 70.000. Ook heeft de bewindsman

- vooruitlopend op goedkeuring van het RIVM - al een optie genomen op sneltests.

Vanwege het tekort aan testcapaciteit geeft de app CoronaMelder bij een melding van contact met een besmet persoon de gebruiker van de app niet langer

het advies zich meteen te laten testen. Ook daarvoor geldt: alleen met klachten. De teststraat op Schiphol wordt na maandag gesloten. Daar werden mensen uit risicolanden ook zonder klachten getest. De Jonge wil eerst evalueren of dat zin heeft. „Daarom gaat de teststraat voorlopig dicht.”

Niet regie, maar onbegrip vult de bestuurlijke leemte

de Volkskrant 12-09-2020

Het coronavirus leeft op, maar een testafpraak is niet te maken. Na het crisisregime zijn we in een stadhouderloos tijdperk beland: iedereen wijst naar elkaar. 'En de dreiging blijft dat het virus opblaait.'

(10)(2e)

Het was een lovend persbericht waarmee voormalig DSM-topman (10)(2e) op 20 augustus werd uitgezwaaid als speciaal gezant voor de coronacrisis. 'Zo heeft hij eraan bijgedragen dat er genoeg testen beschikbaar zijn om sinds eind mei iedereen in Nederland met klachten te laten testen', meldde het ministerie van Volksgezondheid.

Drie weken later ziet de wereld er totaal anders uit. In bijna geen van de ruim honderd GGD-teststraten is nog plaats. Na personele problemen bij de GGD's wrekt zich nu een gebrek aan labcapaciteit. (10)(2e), die deze maand zijn werkzaamheden afrondt, heeft zijn handen er nog vol aan - terwijl massaal en vlot testen het belangrijkste hulpmiddel is bij het blussen van lokale brandhaarden.

Zo lijkt Nederland de controle op het coronavirus te verliezen. Schooldirecteuren klagen over uitvallende leerkrachten die met

een snotneus dagenlang moeten wachten op de uitslag van hun test. Steeds vaker wijken scholen uit naar commerciële testbureaus. Ondertussen lopen de dagelijkse besmettingscijfers op en neemt het chagrijn toe.

Vooropgesteld: nijpend is de situatie nog niet. De ziekenhuisbezetting is laag. Deels doordat vooral twintigers besmet raken, deels doordat in het voorjaar de uitbraak veel heviger was. Maar het gaat wel de verkeerde kant op. Om de uitbraak beheersbaar te houden, moet één besmetting gemiddeld leiden tot één andere besmetting (in virologienjargon: de besmettingsratio R moet onder de 1 blijven). Daarvan is nu geen sprake.

Ontglipt de aanpak van het virus ons? 'Een land kan niet eeuwig in de crisisstand blijven staan', zegt Arjen Boin. Hij is als hoogleraar aan de Universiteit Leiden gespecialiseerd in crisismanagement. Met collega's publiceerde hij onlangs het boek Covid-19 - Een analyse van de nationale crisisrespons.

Inkoop

'Op een gegeven moment bleek dat we het met het bestaande

bestuurlijke repertoire niet gingen redden. Daarop volgde het crisismanagement met een centrale regie.' Die centralisatiereflex zagen we - met wisselend succes - bij de coördinatie van de ic-capaciteit, de verdeling van beschermingsmiddelen en de inkoop van testmateriaal. Coördinatiecentra werden opgetuigd, (10)(2e) aangesteld.

Maar, zegt Boin, er komt een moment waarop verantwoordelijkheden weer worden uitbesteed. 'Je kunt het land niet met noodverordeningen blijven besturen. En Doetinchem is Amsterdam niet.' Mensen begonnen bovendien te muitten: wanneer mogen we weer naar het terras?

Temmen

'In een sluimerende crisis is de timing van op- en afschalen een delicate kwestie', zegt Boin. 'Achteraf is het makkelijk te zeggen dat er te snel is gedacht dat alles onder controle was. Maar stringente maatregelen handhaven terwijl de ziekenhuizen leeg bleven, was niet geaccepteerd.'

Bij het temmen van het virus blijven de mogelijkheden beperkt. Alle basisregels - handen wassen,

wassen, thuisblijven bij gesnotter, anderhalve meter - zijn nog altijd van kracht en kunnen hoogstens met een persconferentie en extra communicatie nog eens worden benadrukt. Op grovere maatregelen - scholen, cafés en/of theaters dicht - zit niemand te wachten.

En dus gaat alle aandacht vooral uit naar de GGD's, die besmettingen moeten opsporen om brandhaarden te doven. Als dat onvoldoende lukt, begint het vingerwijzen. Waren eerst de GGD's de kop van Jut, nu maken zij morrend pas op de plaats omdat de labs het niet aankunnen. Kom er maar in, gezant (10)(2e).

De bestuurlijke versnippering maakt het er allemaal niet makkelijker op. Nederland telt 25 GGD's en evenzoveel veiligheidsregio's, die met elkaar en met andere (deels private) partijen moeten samenwerken. Het zijn deze regio's die voortaan moeten ingrijpen bij een coronauitbraak, zo is besloten.

Wie daarbij welke

verantwoordelijkheid precies krijgt, is nog onduidelijk. De regionale GGD verwijst naar de veiligheidsregio, de veiligheidsregio verwijst naar de GGD. Ook de coronaminister, Hugo de Jonge, speelt nog steeds een belangrijke rol. Burgemeester (10)(2e) van Amsterdam - verantwoordelijk voor de veiligheidsregio Amsterdam - heeft allerlei vergaande plannen klaarliggen bij een grote uitbraak (parkeergarages dicht, cafés eerder dicht), maar wil daarvoor wel de steun van het kabinet.

Zo zijn we in een stadhoudersloos tijdperk beland, omdat iedereen naar elkaar blijft wijzen. Wat de aanpak bemoeilijkt, zegt hoogleraar Boin, is dat het virus niet het patroon volgt van een traditionele crisis: afgebakend in de tijd, met een lineair verloop, waarbij na een ramp een periode volgt van nazorg en toenemende beheersing. 'Daar zijn onze structuren en strategieën op afgestemd. Maar het virus behoudt de dreiging om weer op te laaien.'

Voorrang

De leemte die het gebrek aan centrale regie achterlaat, vult zich ondertussen met onbegrip. Zo dacht de GGD in Friesland deze week uitvoering te geven aan de wens van de Tweede Kamer door zorgpersoneel alvast voorrang te geven bij het testen.

Dat was helemaal niet de bedoeling, reageerde minister De Jonge vrijdag aanvankelijk zuinigjes. Hij toonde zich ook al niet enthousiast over de scholen die in arren moede dan maar commerciële coronatests laten doen. 'Ieder voor zich is geen oplossing', zei de bewindsman.

Even later bleek hij alsnog te zijn bezweken onder de druk van de zorg en het onderwijs: liefst volgende week al moet er een aparte voorrangregeling voor onderwijzers en verpleegkundigen komen. Het zal veel stuurmanskunst vergen om die uit te voeren. Maar dát mogen de GGD's dan weer doen.

Mondkapje leidt niet tot ander gedrag

NRC Handelsblad 12-09-2020

De mondkapjesplicht in Amsterdam en Rotterdam zorgde er niet voor dat mensen meer afstand hielden van elkaar.

Pim van den Dool

De mondkapjesplicht die deze zomer gold op drukke plekken in Amsterdam en Rotterdam heeft daar niet tot een serieuze gedragsverandering geleid. Mensen hielden zich door de plicht niet beter aan de 1,5m-maatregel, maar ook niet slechter, concludeert het

Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) in een onderzoek. Op basis van de resultaten besluiten de twee steden mondkapjes niet te verplichten.

De burgemeesters van Amsterdam en Rotterdam experimenteerden in augustus een aantal weken met een mondkapjesplicht omdat het aantal Covid-19-besmettingen in beide steden sterk opliep. Met de plicht hoopten de steden het aantal infecties in de smalle winkelstraten

terug te brengen, maar ze wilden vooral ook gedragseffecten laten onderzoeken. Zo keken onderzoekers of mensen met mondkapjes voorzichtiger worden en meer afstand houden tot elkaar. Het NSCR bekeek camerabeelden, observeerde gedrag en interviewde zo'n duizend mensen. De situatie in de zones met mondkapjesplicht werd vergeleken met drukke plekken in de stad waar de plicht niet gold.

Uit het onderzoek blijkt dat het wel

of niet dragen van een mondkapje op drukke plekken weinig effect heeft op het naleven van de 1,5m-regel, zegt antropoloog (10)(2e) van het NSCR. „Zo'n driekwart van de mensen had binnen een halve minuut de 1,5m-regel overtreden. Daarbij zagen we geen verschil tussen mensen die een mondkapje dragen of niet. Het leidt dus niet tot meer risicogedrag, maar ook niet tot betere naleving van de regel. De conclusie is: op hele drukke plekken houdt niemand zich aan de regels.”

De mondkapjesplicht leidde ook niet tot minder drukte in de Amsterdamse en Rotterdamse straten, een ander effect waar burgemeesters (10)(2e) en Ahmed Aboutaleb op hoopten. Wel werd in de loop van de weken de plicht beter nageleefd. Waar in het begin nog maar 55 procent een mondkapje droeg, was dit tegen het einde van het experiment 75 procent. Van de mensen met een mondkapje droeg zo'n twee derde

het kapje ook op de goede manier, dus over mond én neus. 6 procent droeg het mondkapje niet over de neus of de mond, maar bijvoorbeeld onder de kin.

Aboutaleb en Halsema noemen de onderzoeksresultaten in een persbericht „bemoedigend”, maar voeren de plicht niet direct opnieuw in. Ze beschouwen het mondkapje „als een aanvullend nuttig instrument”.

Lindegaard vindt het opvallend dat de naleving van de plicht zo snel is gestegen. Ze geeft twee mogelijke verklaringen.

„De informatieverstrekking op straat was in het begin nog een beetje rommelig, maar werd snel beter. Ook werden op een gegeven moment mondkapjes op straat uitgedeeld en werden mensen ook gewaarschuwd, dat hielp bij de bewustwording.”

Of mondkapjes massaler ingezet moeten worden in de strijd tegen het coronavirus is al maanden

onderdeel van een verhit publiek debat. Waar in veel Europese landen mondkapjes verplicht zijn in openbare binnenruimtes, geldt een verplichting in Nederland alleen in het openbaar vervoer. Het kabinet stelt zich, op advies van het RIVM, op het standpunt dat het niet bewezen is dat niet-medische mondkapjes bijdragen aan virusbestrijding in de openbare ruimte en daarom niet nuttig zijn. Wel kregen gemeenten de vrijheid om lokaal met mondkapjes te experimenteren.

Volgens Lindegaard laat haar onderzoek zien dat een mondkapjesplicht op het gedrag van mensen „geen serieus effect” heeft. Vindt ze een draagplicht dan wel of niet zinvol? „Er zijn aanwijzingen dat mondkapjes enig beschermend effect tegen het virus kunnen hebben. Als het dan geen negatief effect heeft op gedrag zou je kunnen zeggen: waarom niet? Zeker op plekken waar de besmettingen snel oplopen.”

Achterban coalitie boos over Moriadeal

Trouw 12-09-2020

CDA, D66 en CU krijgen in eigen huis zware kritiek op het compromis in de coalitie over hulp aan de mensen in het afgebrande kamp Moria. Ook enkele VVD-leden scharen zich achter een nieuwe petitie.

Wendelmoet Boersema

Leden van CDA, CU en D66 houden de druk op de coalitie onverminderd hoog met een nieuwe petitie om 1000 mensen uit Griekenland op te nemen. Die is nu al door honderden partijleden en bestuurders getekend, onder wie ook enkele VVD'ers.

Onder druk wordt alles vloeibaar, die conclusie valt te trekken na twee hectische dagen, waarin de coalitie alsnog besloot om honderd kinderen en kwetsbare mensen uit Griekenland te halen. In ieder geval smolt de vuurzee in Moria de geharde asielsstandpunten op de rechterflank, waar de VVD veel strenger is dan ChristenUnie en D66, en waar het CDA zich meestal aan de zijde van de VVD'ers schaart. De CDA-fractie ging donderdag om, na aanzwellende druk uit de achterban. Net als eerder met het kinderpardon en de kwestie rond de verblijfsvergunning van de

Armeense kinderen Lili en Howick.

Maar de kern van het akkoord kreeg meteen felle kritiek, en niet alleen van vluchtelingenorganisaties. Wat het meest steekt is dat onder de streep per saldo niet meer mensen naar Nederland mogen. De honderd mensen worden namelijk afgetrokken van de tweeduizend mensen die Nederland aan de Verenigde Naties beloofd heeft op te nemen in een periode van vier jaar. Deze erkende vluchtelingen komen bijvoorbeeld uit opvangkampen van de UNHCR in Libanon. Bij het zwaarbevochten kinderpardon werd als

tegemoetkoming aan de VVD hun aantal al verminderd van 750 naar 500 mensen jaarlijks.

Onder CDA-leden is aan de ene kant waardering dat hun partij "gehoor geeft aan de oproep van haar leden om solidair te zijn met de vluchtelingen in Moria", zegt de Bergense wethouder Klaas Valkering. Hij voerde in mei het verzet aan van regionale afdelingen tegen de landelijke koers van het CDA. "Tegelijkertijd is het lang niet genoeg. Door de brand in kamp Moria zijn 13.000 mensen dakloos geraakt. We willen dat Nederland duizend van hen opneemt." Valkering noemt het gereken met vluchtelingen in het akkoord een 'koehandel'.

Veel handtekeningen

De petitie om Moria te evacueren en duizend mensen in Nederland op te vangen is gisteren online al honderden keren getekend. De initiatiefnemers roepen het kabinet op tot meer inspanning om het Europees asielbeleid te verbeteren. Morgen willen ze de handtekeningen aanbieden aan hun partijtoppen.

Opmerkelijk is dat de achterban van het CDA hier niet alleen samen optrekt met die van de ChristenUnie en D66, ook VVD'ers zijn welkom. Enkele VVD'ers hebben de petitie al getekend. VVD-prominent en oud-minister en Eurocommissaris Neelie Kroes noemde het gisteren op BNR-radio een "absolute ereplicht" van Nederland om meer mensen hierheen te halen. Volgens haar is het een 'kwestie van willen' en 'nu doorhalen naar de vijfhonderd toe'.

Een van de initiatiefnemers, ChristenUnie-lid Antonie Fountain, denkt dat zijn partij zich verkeken heeft op de diepe teleurstelling die het akkoord onder de leden opwekt. In de Tweede Kamer zijn ChristenUnie en D66 ook niet tevreden. Niets doen was alleen geen optie, zeggen ze, er is in de Kamer nu eenmaal een meerderheid voor streng asielbeleid. Voor de zomer wisten deze fracties bij het kabinet slechts los te peuteren dat Nederland de opvang van minderjarigen in Griekenland financiert. Deze afspraken voor 48 opvangplekken

voor minderjarigen blijven overigens geldig, al blijken ze voorlopig lastig uitvoerbaar.

Kortere asielprocedure

De VVD heeft eveneens weinig gewonnen met het akkoord, al preekt Kamerlid Bente Becker de toezeggingen aan de VVD nadrukkelijk aan als winst. Die gaan deels over zaken waar de coalitiepartners niet tegen zijn, zoals strengere straffen voor mensenhandel. Voor toezeggingen als een snellere asielprocedure moet de Kamer wetten wijzigen, wat mogelijk niet op tijd lukt voor er verkiezingen zijn. Asieladvocaten zeiden gisteren dat in zo'n verkorte procedure de rechten van asielzoekers teveel dreigen te worden aangetast.

Populistische partijen als PVV en Forum voor Democratie, waar de VVD concurrentie van ondervindt, zullen zich weinig aantrekken van de details in het akkoord. Die zullen het in de komende verkiezingscampagne uitmelken als een knieval van de VVD.

Leed uitruilen moeten we niet willen

NRC Handelsblad 12-09-2020

Neelie Kroes, Ed Nijpels en Pieter Winsemius

Beste Mark,

De coalitiepartijen zijn gisteren tot een akkoord gekomen waarbij Nederland zich bereid verklaart om een groep van honderd vluchtelingen op te vangen uit Lesbos: vijftig alleenstaande kinderen en vijftig 'kwetsbare volwassenen'.

Dit moeten we niet willen. De uitkomst van een politiek handjeclap is een uitruil: leed tegen leed. Honderd mensen uit Lesbos mogen naar Nederland komen en als 'prijs' mogen honderd anderen dat niet meer. Deze worden in mindering gebracht op het quotum van 2021. Zij staan op de lijst van de „meest kwetsbare ontheemde vluchtelingen” van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR en hadden daardoor het

voorzicht om via een veilige route bescherming te krijgen.

Het zijn mensen die in de vluchtelingenkampen niet voldoende beschermd kunnen worden en (nog) meer gevaar dan anderen lopen, bijvoorbeeld vanwege hun geaardheid, ziekte of geloofsovertuiging. Het zijn mensen die het geweld in bijvoorbeeld Syrië, Soedan of Jemen zijn ontvlucht. Zij probeerden te overleven in het

putje van de samenleving.

Politiek moet verwarmen en een perspectief schetsen waarin onze kinderen kunnen geloven. Politiek moet de winnaars uitdagen, maar vooral ook de meest kwetsbaren in

onze samenleving bescherming bieden.

De ultieme toets voor een politicus is de blootstelling: als je een verhaal niet zonder blozen kan vertellen thuis aan de keukentafel aan

partner en kinderen, moet je het niet willen vertellen. Het is een fout verhaal. Mark, dit moeten we niet willen. Vijfhonderd is een mooi getal.

Premier Rutte noemt Moria-deal 'heel fatsoenlijk'

Nederlands Dagblad 12-09-2020

Het akkoord over de opvang van asielzoekers uit het afgebrande Griekse kamp Moria, is 'een heel fatsoenlijke politieke afspraak'. Dat zei premier Mark Rutte vrijdagmiddag tijdens zijn wekelijkse persconferentie.

Gerard Beverdam

Volgens Rutte is er 'een goede balans' gevonden tussen de verschillende opvattingen in de regeringscoalitie. De regeringspartijen spraken donderdag af om vijftig alleenstaande minderjarige asielzoekers naar Nederland te halen, plus vijftig andere kwetsbare vluchtelingen. Het aantal asielzoekers dat Nederland overneemt uit Moria, wordt verrekend met het aantal kwetsbare vluchtelingen dat sowieso naar Nederland zou komen. Verder komt er een aantal aanscherpingen in de asielprocedure.

In de achterbannen van CDA, D66 en ChristenUnie klinkt echter veel

ontevredenheid over de afspraken. Op sociale media wordt een nieuw protest op poten gezet. Leden van de regeringspartijen worden opgeroepen een 'open brief' te ondertekenen, waarin het kabinet wordt gevraagd om minimaal duizend kwetsbare vluchtelingen uit Moria over te nemen. Verder bevat de brief een oproep om er in Europa voor te zorgen dat 'inhumane opvang, zoals die al jaren op Lesbos zichtbaar is, wordt voorkomen'. De brief was vrijdag al honderden keren ondertekend, het meest door ChristenUnie-leden, maar ook door D66-, CDA- en enkele VVD-leden.

Intussen speelt ook de discussie of de Nederlandse afspraken sowieso zoden aan de dijk zetten. Volgens critici heeft Nederland de voorwaarden zo scherp geformuleerd, dat er niet eens vijftig kinderen zijn die aan de criteria voldoen. Zo zouden er volgens PvdA-europarlementariër Kati Piri in héél Griekenland slechts 38 kinderen zijn die aan het

criterium van het Nederlandse kabinet voldoen, namelijk alleenstaand, onder de veertien jaar, en afkomstig uit Syrië. Ook vluchtelingenorganisaties wijzen op de strikte formulering van de afspraken.

Kindjes

Premier Rutte wilde hier vrijdag niet op ingaan. 'We zijn bezig. Alle landen zijn bezig. We wachten eens even af waar de Grieken mee komen.' Het is immers nog niet zeker dat de vluchtelingen uit Moria daadwerkelijk naar Nederland komen; daarvoor moet eerst een officieel verzoek door de Griekse regering worden gedaan. 'Die gesprekken moeten allemaal nog plaatsvinden. Laten we dit nu eens even de kans geven', aldus Rutte. Hij wees erop dat Nederland ook doorgaat met de opvang van alleenstaande vluchtelingen op het Griekse vasteland, 'en aanvullend halen we een aantal kindjes hier naartoe'.

Vliegtuig om vluchtelingen te halen

Nederlands Dagblad 12-09-2020

Stichting We Gaan Ze Halen huurt een vliegtuig om vluchtelingen uit het Griekse kamp Moria op Lesbos naar Nederland over te brengen. Om de actie te bekostigen kunnen mensen vliegtuigstoelen van zo'n 250 euro per stuk sponsoren.

(10)(2e) (10)(2e)

De inschrijving voor de actie is vrijdagmiddag via de website van de stichting gestart, bevestigt mede-initiatiefnemer en theoloog Rikko Voorberg. Kamp Moria, waar zo'n 13.000 vluchtelingen onder erbarmelijke omstandigheden lang moeten wachten op hun asielprocedure, werd deze week getroffen door een reeks verwoestende branden. Sindsdien slapen de vluchtelingen op straat, onder toezicht van de politie. Vanwege een eerdere coronauitbraak worden ze extra in de gaten gehouden.

'Deze mensen vormen een menselijke buffer van ellende om geen aantrekkingskracht te vormen op nieuwe stromen vluchtelingen. Maar dat werkt zo niet', zegt Voorberg. Volgens hem is de situatie na de branden onhoudbaar en moeten de vluchtelingen snel

overgebracht worden naar andere opvangplekken in Europa. 'Wij beginnen alvast. De omvang van de financiële steun die we krijgen voor deze actie bepaalt of we met een Cessna of een Boeing 737 gaan.'

Afspraken

Stichting We Gaan Ze Halen ondernam al eerder pogingen om vluchtelingen uit Griekenland en Italië op te vangen in Nederland. Volgens de stichting moet dat op basis van Europese afspraken. Er werden vergeefs twee rechtszaken gevoerd. Ook een actie eind 2018 om met een grote stadsbus en 35 auto's 150 vluchtelingen uit Griekenland op te halen mislukte. Begin dit jaar besloot het bestuur zichzelf op te heffen, omdat verder actievoeren geen zin zou hebben. Echter, de actuele ontwikkelingen rond kamp Moria en hoe het kabinet daarop reageerde, hebben Voorberg en zijn medebestuurders weer in de benen gekregen. Aanvankelijk wilde staatssecretaris Ankie Broekers-Knol geen Moria-vluchteling opvangen. Na overleg in het kabinet deze week werden het er toch honderd. 'Dat aantal gaat ten koste van door de UNHCR geselecteerde, kwetsbare

vluchtelingen die uit kampen buiten Europa komen. Het is het allergrofste wat je kunt bedenken. Er zijn zoveel mensen ontheemd en dan willen wij als land daar niets van merken?'

De stichting komt daarom opnieuw in actie, vooral nadat hulporganisatie Stichting Bootvluchteling had aangekondigd dat het opzetten van een luchtbrug nu de beste optie is. De stichting heeft al contact met diverse vliegmaatschappijen over de huur van een vliegtuig voor Lesbos. 'Mensen kunnen met hun kerk, voetbalclub of wat dan ook stoelen gaan sponsoren. Zo kan een grote groep mensen de bal nog een keer bij de politiek leggen.' De vluchtelingen daadwerkelijk mee terug kunnen nemen, kan namelijk alleen met politieke toestemming. Volgens Voorberg is het sturen van een vliegtuig iets wat ook een deel van de coalitie wil, maar is het politieke klimaat 'vuurgevaarlijk om de procedures te volgen die voor vluchtelingen humaan zijn.' De stichting zoekt momenteel contact met de regering over het plan vluchtelingen op te halen.

'Zet ontslagen barkeeper meteen in als cv-installateur'

Algemeen Dagblad 12-09-2020

Niet zonder aarzeling stapt (10)(2e) in de grote schoenen van scheidend VNO-NCW-voorman (10)(2e). Ze maakt zich zorgen over het slechte imago van het bedrijfsleven. Koffiedrinken wil ze met zowel Thierry Baudet als Jesse

Klaver.

Jan Hoedeman en Laurens Kok

Op Prinsjesdag begint (10)(2e) (10)(2e) (52) dan toch écht als nieuwe voorzitter van VNO-NCW.

Ze zou al op 1 juli aantreden, maar door het uitbreken van de coronacrisis bleef de man die ze zou opvolgen, (10)(2e), iets langer op zijn post. Thijssen draaide in de tussentijd al wel volop mee en zat bij de

totstandkoming van het laatste noodpakket en de uitwerking van het pensioenakkoord met haar neus vooraan.

Toch ging de overstap naar de machtigste lobbyclub van Den Haag niet vanzelf. Thijssen had het goed naar haar zin als ceo van netwerkbedrijf Alliander. Deze gerieflijke baan geeft ze op om boegbeeld te worden van het bedrijfsleven, dat er in politiek Den Haag zeker de laatste jaren gekleurd op staat. Ze zei dan ook niet meteen 'ja' toen ze werd gevraagd. „Ik heb er wel even over moeten nadenken, heb er zelfs even wakker van gelegen“, bekend ze.

U zag er tegenop?

„Wel om in de spotlights te staan. En VNO-NCW heeft nou niet het meest hippe imago... Ook de slechte sfeer rond het bedrijfsleven speelde natuurlijk mee. Maar tegelijkertijd past deze functie heel erg bij mijn persoonlijke drijfveren. Ik wil Nederland toekomstbestendig maken. En ik ben ervan overtuigd dat het bedrijfsleven daar een rol in te vervullen heeft. Dus toen heb ik gezegd: ik ga het doen. En ik ben er blij mee.“

Welk stempel wilt u drukken?

„Ik ben een onafhankelijke denker. Mensen vragen weleens: heb je een rolmodel gehad? Eigenlijk is het antwoord 'nee'. De enige aan wie ik zou kunnen denken, is Els Borst. Ik studeerde nog toen zij minister was. Zij was wijs, dapper en grappig, dat vind ik inspirerend. Ik ben iemand die zijn eigen koers vaart. Ik wil verbinden. Ik weet het, dat is zo'n hoog-over-woord. Maar wat ik ermee bedoel, is dat ik moet luisteren naar partijen, hun standpunten begrijpen en met

creatieve oplossingen komen. Als we meer van hetzelfde gaan doen, zullen we de vraagstukken over duurzaamheid, de gezondheidszorg en de arbeidsmarkt niet oplossen. Iedereen zal over zijn schaduw heen moeten stappen.“

Ook de werkgevers?

„Ja. Neem de arbeidsmarkt. We zitten in de grootste crisis sinds de jaren 30 van de vorige eeuw. Er gaan heel veel mensen hun baan verliezen, maar het goede nieuws is dat er in veel sectoren ook tekorten zijn, zoals de zorg, de techniek en het onderwijs. De traditie is nu dat we eerst afscheid nemen van mensen. Ze landen in de werkloosheid en vanuit een uitkering komen ze uiteindelijk in een nieuwe baan terecht. Terwijl het veel beter zou zijn om die barman die nu ontslagen wordt meteen verwarmingsinstallateur te laten worden.“

Maar die barman moet daar toch wel eerst voor worden opgeleid?

„Ja, maar werkgevers kijken nu te veel of iemand wel over de juiste diploma's beschikt. Bedrijven moeten de bereidheid hebben om iemand aan te nemen en op te leiden. Voor om- en bijscholing is ook gewoon geld beschikbaar, maar werkgevers moeten wel geholpen worden die potten te vinden. En daarnaast zijn er makelaars nodig, want een bedrijf dat mensen moet laten gaan, weet vaak niet dat een ander juist om personeel zit te springen. Er zijn al goede initiatieven, zoals cabinepersoneel van KLM dat wordt geworven als medewerker in de ouderenzorg. Maar vooral in het mkb valt nog veel winst te behalen.“

Door de coronacrisis komen er in

één jaar tijd bijna 150.000 werklozen bij. Hoeveel mensen zouden profiteren van uw voorstel?

„Idealiter hoeft er niemand langs het UWV natuurlijk. Dat is leuker voor die werknemer en scheelt ook nog eens heel veel belastinggeld. Maar voordat de coronacrisis uitbrak, zaten we al met het vraagstuk dat er door robotisering en digitalisering banen zouden verdwijnen. Deze recessie maakt de noodzaak om mensen van werk naar werk te begeleiden alleen maar groter.“

U roept werkgevers op hun verantwoordelijkheid te nemen. Zou het helpen als cco's zichtbaarder worden in het maatschappelijk debat?

„Ja, ik denk dat dat heel erg helpt. Het klinkt misschien wat idealistisch, maar ook bedrijven hebben belang bij een vitale samenleving, bij harmonie. En het is belangrijk dat er vertrouwen is in het bedrijfsleven.“

Er is in Den Haag toenemend chagrijn over het bedrijfsleven. Vooral over multinationals. De bonussen zijn te hoog, ze betalen te weinig belasting...

„Ik zie dat chagrijn. Ik ben er bezorgd over. Het bedrijfsleven wint op dit moment niet de populariteitsprijs.“

Is het terecht?

„Het beeld wordt gekleurd door incidenten. Dan denk ik: hoe handig is dit nou? Je maakt de bodem vruchtbaar voor ideeën die niet goed zijn voor economie. Je loopt het risico dat er wetgeving wordt aangenomen die niet goed is voor Nederland. Ondernemers die hart hebben voor de samenleving, worden tekortgedaan.“

samenleving,
tekortgedaan."

worden

grote."

moeten stappen?

U doelt op de vertrekboete voor multinationals die Nederland willen verlaten, zoals Unilever?

„Ja, dat is een voorbeeld. Ik snap dat GroenLinks bedrijven hier wil houden, dat willen wij ook. Maar je zet met dit voorstel een hek om Nederland waarop staat: je kunt er niet uit en je komt er niet in. Stel, je woont als burger in Rotterdam, en de gemeenteraad neemt een verordening aan die bepaalt dat wanneer je ooit verhuist, je over alle jaren dat je in de stad hebt gewoond nog een WOZ-heffing moet afdragen. Zou je in zo'n plaats gaan wonen? Dat is het risico van dit wetsvoorstel. Vooral jonge bedrijven zullen zich wel twee keer achter de oren krabben voor ze zich hier vestigen."

Maar wat onder dit voorstel ligt, is de vraag of multinationals wel genoeg bijdragen. Shell betaalt hier geen winstbelasting. Kunt u dat verkopen?

„Ik weet niet of ik daarvoor besteld ben. Ik denk wel dat er in Nederland lichtvaardig wordt geoordeeld over het belang van grote bedrijven. Heel veel mkb is afhankelijk van grote bedrijven en dat gaat veel verder dan de cateraar om de hoek die broodjes komt leveren. Voor innovatie zijn vooral mkb-bedrijven afhankelijk van

Vreest u een afrekencultuur? Thierry Baudet zei tegen (10)(2e) (10)(2e): 'Als mijn partij groot is, gooi ik u er als eerste uit.' VNO-NCW is de vijand.

„Zo zie ik dat niet. We moeten niet uit het oog verliezen dat onze samenleving drijft op bedrijvigheid en ondernemerschap. Voor alle grote opgaven waar we voor staan, is het bedrijfsleven cruciaal. Maar we kunnen het niet alleen. Er is een belang om samen te werken, ook met meneer Baudet."

U wilt met hem in gesprek?

„Jazeker, net zoals dat ik koffie wil drinken met Jesse Klaver. Ik denk dat we het over veel dingen wel eens zijn, bijvoorbeeld dat de energietransitie cruciaal is. Over de weg ernaartoe zullen we het niet meteen eens zijn."

Er komen verkiezingen aan. Moet er een sociaal akkoord worden gesloten?

„De inrichting van de arbeidsmarkt is absoluut een thema. Ik ben me daarin aan het verdiepen."

Er ligt een rapport van de commissie-Borstlap, dat onder meer bepleit dat flexwerk duurer wordt. Werkgevers verzetten zich daartegen. Vindt u dat zij ook op dit punt over hun schaduw heen

„Haha. Voor ik daarover uitspraken doe, ga ik eerst de achterban raadplegen. Ik denk dat de coronacrisis zowel het nut als het nadeel van flex heeft laten zien. Bagage-afhandelaars van KLM konden snel als verkeersregelaars aan het werk. En tegelijkertijd staan flexwerkers en zzp'ers als eerste op straat. Flex is misschien te flex, maar vast is ook wel heel vast."

We hebben het er nog niet over gehad dat u de eerste vrouwelijke werkgeversvoorzitter ooit bent...

„Ha! Ik dacht dat u er niet over zou beginnen."

De vraag is: doet het er nog toe?

Lange stilte. Dan: „Wat ik heb gemerkt, is dat het voor jonge meiden en vrouwen belangrijk is dat vrouwen in hogere maatschappelijke functies zichtbaar zijn."

In elk profiel over u lezen wij dezelfde uitspraak van u terug: 'Mannen verkondigen meningen, vrouwen stellen vragen'. Heeft u daar veel reacties op gekregen?

„O jee!" Thijssen duikt weg onder tafel. „De meeste mensen moeten er hartelijk om lachen."

'Moet ik bedrijven laten barsten die de dupe zijn?'

de Volkskrant 12-09-2020

In zijn zes jaar als aanvoerder van de werkgevers zag (10)(2e) de nationale stemming over zijn achterban drastisch afglijden. 'Dit had je ook onder Den Uyl. Maar er komt weer een kentering, hoor.'

Gijs Herderscheê

'Het zijn frames. Valse romantiek.' (10)(2e) (65), die op Prinsjesdag vertrekt na zes jaar

voorzitterschap van ondernemersorganisatie VNO-NCW, heeft de wereld om zich heen in snel tempo zien veranderen. Zijn achterban staat er, zacht gezegd, niet altijd goed op. En daarvoor

hoef je niet eens naar de linkse oppositie in de Tweede Kamer te luisteren. Dit is een tijd waarin de premier, tevens aanvoerder van een ondernemerspartij, het bedrijfsleven oproept de lonen nu eindelijk eens te verhogen. De tweede man van diezelfde partij, Klaas Dijkhoff, voert campagne met een verhaal over de rol die Philips vroeger speelde in het maatschappelijk leven in Eindhoven.

In een gesprek ter gelegenheid van zijn aanstaande afscheid kan De Boer zich erover verbazen. 'Philips, dat huizen bouwde en studiebeurzen verstrekte, als lichtend voorbeeld: dat is een versimpeling die kant noch wal raakt. Juist de goede arbeidsvoorwaarden van vandaag hebben ervoor gezorgd dat mensen die paternalistische werkgever niet meer nodig hebben.'

Toch zal ook hij niet ontkennen dat het bedrijfsleven onder zijn voorzitterschap is uitgegroeid tot de kop van Jut in het maatschappelijk debat. Het debat over de bonussen, de topinkomens en de belastingmoraal bij de multinationals steekt steeds opnieuw de kop op. De voorgenomen afschaffing van de dividendbelasting leidde in 2018 tot een ware storm van protest. Het debat over de flexibele arbeidsmarkt, en het bijbehorende gebrek aan zekerheden aan de onderkant, komt door de pandemie in een nieuwe dimensie. Als het gaat om de verhoging van salarissen in de zorg of het onderwijs, wijst intussen een groot deel van de Kamer naar het bedrijfsleven als potentiële melkkoe.

De Boer ziet het gebeuren ('We hebben tegenwind, dat zie je in de wereld op veel plekken'), maar is

ook bij zijn vertrek niet van plan te buigen voor alle kritiek. De discussie over de topinkomens vindt hij 'lastig'. 'Frans van Houten transformeert Philips tot een wereldspeler in de gezondheidszorg. Daar moeten we trots op zijn. Maar als hij hier op televisie komt, gaat het over zijn inkomen. Als Ralph Hamers een prachttansfer maakt vanuit ING, gaat het over wat hier misschien niet zo goed ging en over zijn salaris.'

Symbool

Het debat over de dividendbelasting werd ook een symbool. 'Een lastig frame.' Het werd neergezet als een bonus van zo'n 2 miljard euro voor buitenlandse aandeelhouders. Nota bene na jaren hard bezuinigen. 'Maar die belasting speelt wel een rol voor bedrijven. In de discussie over het hoofdkantoor van Unilever trokken de Engelsen erg hard en hier leken we te duwen. Heel jammer. De drie mensen er hun nek voor hebben uitgestoken, Rutte, Buma en ik, zijn er niet zonder kleerscheuren uitgekomen. Mijn stelling is: je moet vechten voor dit soort hoofdkantoren omdat de burger er beter van wordt.'

Hij troost zich met de gedachte dat er sprake is van een golfbeweging. 'Dit soort frames had je ook in de jaren zeventig. Ik las het boek *De gedrevene* over Joop den Uyl. Veel thema's van toen komen weer terug. En Den Uyl haalde daar 54 zetels mee. Denk je eens in. Maar er komt ook weer een kentering, hoor.'

Hij ziet het populisme als een belangrijke factor van deze tijd waardoor het bedrijfsleven zo onder vuur is komen te liggen. 'Je ziet het wereldwijd. Kijk ook naar

Trump, naar de Brexit.' Toch zal hij niet, zoals zijn voorganger Bernard Wientjes, de PVV of Forum voor Democratie hekelen. 'Luister eens even. Wilders of Baudet, die zijn door een aanzienlijke hoeveelheid mensen met zorgen daar naar toe gestemd. Zij zijn vertegenwoordigers van mensen die ik serieus wens te nemen.'

Populisme

Zelf kreeg hij ook het verwijt dat hij het populisme voedde toen hij in het vuur van de protesten van boeren en bouwers op het Malieveld in een oranje hesje het podium betrad en de demonstranten toesprak: 'Mensen uit de politiek', zo sprak hij, 'vergeet niet: wij ondernemers verdienen hier de centen. Wij maken de banen en zorgen voor belastinginkomsten. En jullie moeten naar ons luisteren.'

Het leek krijten uit onmacht, ongekend voor de machtige ondernemerslobby die altijd in stilte inm achterkamers gevoerd werd. 'De tijden zijn veranderd. Moet ik bedrijven laten barsten die de dupe zijn van beleid dat nergens naar rooide? Ben ik dan een goede voorzitter? Ik moet zorgen dat die ondernemers zich gesteund voelen als zij het slachtoffer worden van een politieke dwaling. Dan moet deze voorzitter niet te beroerd zijn om tussen die mannen in te gaan staan. Dat is mijn strategie.' Het kabinet heeft het beleid inmiddels bijgesteld.

Dat hij met zijn optreden de weerzin tegen de politiek en daarmee ook het populisme voedde, verwerpt hij. 'Mensen die niet het lef hebben om tussen gewone mensen te gaan, die mensen voeden juist het populisme. Wij hebben een sterke band met onze leden. Dat maakt

onze lobbypositie sterk. Dat is onze strategie.'

In de polder van de sociaal-economische onderhandelingen, waar de molens traag draaien, is De Boer altijd het toonbeeld van ongeduld gebleven, die niet snapt waarom dat vliegveld in de Noordzee er niet allang ligt en waarom we de Olympische Spelen toch niet naar Nederland halen om te laten zien wat we allemaal

kunnen. Met instemming citeert hij een van zijn voorgangers: 'Als de polder D-day had moeten plannen, lag de vloot nu nog in Engeland.'

Aan de andere kant: hij sloot een reeks akkoorden met de vakbeweging - 'meer dan wie ook' -, met het akkoord over vernieuwing van het pensioenstelsel als meest spraakmakende. De aanpak van de

coronacrisis was een kolfje naar zijn hand. Kabinet, vakbeweging en werkgevers werden het razendsnel eens over drie ongekende steunpakketten. 'Akkoorden sluit je als mensen weten wat ze aan je hebben. Het polderoverleg mag wel wat slagvaardiger, het kan wat efficiënter. Maar als we het niet hadden, zouden we het morgen uitvinden.'

'Huizenprijzen gaan niet dalen'

de Telegraaf 12-09-2020

NVB vindt banken veel te somber

Pieter van Erven Dorens

Rabobank voorspelde deze week dat de huizenprijzen volgend jaar met 0,8% gaan dalen, na een verwachte stijging van 7% dit jaar. ABN Amro kwam eerder met een prognose van minus 2% voor 2021. Volgens de branchevereniging van woningbouwers NVB zijn de banken veel te somber.

„Wij denken dat de prijsstijgingen eerder zullen afvlakken dan omslaan in prijsdalingen”, zegt voorzitter Piet Adema. „Het gaat ongelofelijk goed met de woningmarkt. De prijzen stijgen nog steeds, de intekening op

nieuwbouwhuizen neemt een enorme vlucht, iedereen is positief. En dan zou je volgend jaar opeens een krimp krijgen?”

Woningmarktonderzoeker Jannes van Loon van de NVB wijst erop dat banken het wel vaker mis hebben bij prognoses. „In februari, dus voor de coronacrisis, voorspelde Rabobank nog dat de huizenprijzen dit jaar met 5,5% zouden stijgen. Ondanks corona gaan we eerder richting 7 à 8%. En in juni voorspelde Rabobank nog een prijsdaling van 2,9% voor volgend jaar. Dat is nu dus ook bijgesteld.”

De banken baseren hun prognoses vooral op de oplopende werkloosheid. Volgens Adema gaat

die redenering niet geheel op. „De mensen die op straat komen zijn met name flexwerkers, die nu huren of sowieso moeilijk een huis kunnen kopen. Het woningtekort is volgend jaar ook niet opeens minder.”

De lage rente blijft ook een aanjager, zegt onderzoeker Van Loon. „Dat maakt het erg aantrekkelijk om een woning te kopen. Alleen al van mei tot en met juli hebben zich bijna 100.000 mensen ingeschreven voor een nieuwbouwwoning. Meer dan vorig jaar. Het lijkt ons vreemd als deze belangstelling in 2021 als sneeuw voor de zon verdwijnt.”

Aanpak bedreigers rechtsstaat

Algemeen Dagblad 12-09-2020

Op het bedreigen van rechters, officieren van justitie en advocaten komt een zwaardere straf te staan. Het kabinet wil dat daarvoor maximaal vier jaar cel kan worden opgelegd.

Tobias den Hartog

Volgens minister Ferd Grapperhaus (Justitie) verdienen zogenoemde togadragers betere bescherming. Het plan volgt op de dood van advocaat Derk Wiersum. Die werd

een jaar geleden doodgeschoten, toen hij de kroongetuige in de zaak tegen Ridouan Taghi bijstond.

Eerder al stelde Grapperhaus voor burgemeesters en andere bestuurders beter te beschermen.

beschermen. Op bedreigingen van hen komt ook vier jaar cel te staan. De bescherming van 'togadragers' is volgens het kabinet cruciaal. „Zij vervullen een onmisbare rol in onze rechtsstaat. Deze functies zijn cruciaal voor onafhankelijke rechtspleging. Elke poging van intimidatie en bedreiging is onacceptabel.”

Het wetsvoorstel maakt deel uit van het pakket om georganiseerde misdaad aan te pakken. Het kabinet trekt daar ook 150 miljoen euro voor uit. Behalve voor de oprichting van een speciaal team van opsporingsdiensten, het MIT, dient dat geld om het team dat

bedreigde personen beveiligd, uit te breiden.

Grapperhaus wil het verder ook apart strafbaar stellen om 'illegaal te verblijven' op vliegvelden, havens en spoorwegemplacements. Deze 'logistieke knooppunten' gebruiken georganiseerde criminelen bij onder meer drugsmokkel en -handel. Inbraak is weliswaar al strafbaar, maar volgens de minister is toch een nieuwe wet nodig, omdat illegale aanwezigheid op deze locaties moeilijk achteraf is aan te tonen. Criminelen werken vaak snel bewijsmateriaal daarvoor weg als

de politie hen in het vizier krijgt. „Zo gooien criminelen bijvoorbeeld mobiele telefoons weg, zodat de politie die bij hun aanhouding niet in beslag kan nemen.” Grapperhaus was al van plan dit probleem op vliegvelden en in havens aan te pakken, maar voorziet dat de criminelen zich gaan verplaatsen naar de spoorwegen. „Dat moet worden voorkomen.”

Op het 'illegale verblijf' op deze knooppunten komt een gevangenisstraf van een jaar te staan.

Verontwaardiging om sepot Akwasi

de Telegraaf 12-09-2020

'Hij dreigt met grof geweld en gaat vrijuit'

Saskia Belleman

Op sociale media buitelden de verontwaardigde reaguurders over elkaar heen en ook PVV-leider Geert Wilders liet zich vrijdag niet onbetuigd in reactie op het nieuws dat het Openbaar Ministerie Akwasi niet vervolgt voor zijn uitlatingen tijdens een demonstratie op de Dam.

Akwasi sloot op maandag 1 juni een speech tijdens een Black Lives Matter-bijeenkomst af met de woorden: „Op het moment dat ik in november een Zwarte Piet zie, ik trap hoogstpersoonlijk op zijn gezicht.” Strafbbaar opruiend gedrag, oordeelde het OM. Maar Akwasi ontkomt aan een gang naar de rechter in ruil voor een publiek 'sorry' en het intrekken van zijn dreigement. „Ik stel een vraag, sta zes jaar voor de rechter en word veroordeeld, hij dreigt met grof

geweld en gaat vrijuit”, aldus Wilders. En in kapitalen: „DE RECHTSSTAAT IS FAILLIET.” Wilders heeft zijn woorden nooit ingetrokken, noch spijt betuigd.

Het Openbaar Ministerie blijkt in de afweging vooral te hebben gedacht aan de korte termijn en de vrees wat de woorden van Akwasi in de aanloop naar het Sinterklaasfeest zouden kunnen veroorzaken. „Het risico op geweld vermindert door een publieke terugtrekking van zijn woorden. Zo kan eenieder zich veilig voelen tijdens de komende Sinterklaasperiode”, aldus het OM. Het afgedwongen excuus verscheen vrijdagmiddag direct op Instagram, Facebook en Twitter. Het OM verwacht daarvan een groter preventief effect dan van een rechtszaak die pas over geruime tijd zou kunnen plaatshebben.

Aangiften

Wat bij de afweging ook een rol

speelde is dat Akwasi zei geschrokken te zijn van de 44 aangiften. Volgens zijn advocaat Gerald Roethof wilde de rapper vooral Zwarte Piet „gezihtsverlies laten lijden.” Roethof: „Hij is een vreedzame muzikant, dichter en woordkunstenaar die nimmer iemand daadwerkelijk in het gezicht wilde schoppen.” De beslissing is een zogenoemd voorwaardelijk sepot. Als Akwasi binnen een jaar opnieuw in de fout gaat, dan moet hij zich voor zijn oude én zijn nieuwe uitlatingen verantwoorden. De tweets van de rapper uit 2011 en 2012 die de afgelopen dagen veel ophef veroorzaakten, vallen niet onder de beslissing. Ook daar hebben mensen aangifte van gedaan. Het OM heeft die zaak nog in onderzoek. De rapper schreef: „Gaat er iemand nou nog een Zwarte Piet knallen, of moet ik het doen?” Een jaar later: „Zwarte Piet moet dood man. Serieus” en „Wat lok ik uit als ik een Zwarte Piet vermoord?”

vermoord?"

In de rechtbank van Amsterdam begint maandag toevallig een reeks zittingen tegen 25 verdachten die zich ook schuldig maakten aan opruiing, tegen journaliste Clarice Gargard. Het OM vindt niet dat dit meten met twee maten is. „Elke zaak is weer anders, we bestuderen ze zorgvuldig zodat we tot een passende afdoening komen.” Ook in de zaak rond Clarice Gargard zijn volgens het OM vijf zaken

voorwaardelijk geseponeerd. Het OM zegt niet te vinden dat Akwasi met het maken van verontschuldigen makkelijk wekomt. „Deze zaken zijn nooit één op één te vergelijken. De context waarin het is gebeurd en de opstelling van de verdachte spelen daarbij een rol.”

Middenveld blijft muisstil

PVV-leider Wilders vindt steun bij FvD, maar in het politieke

middenveld blijft het muisstil. „Juridisch stupide”, noemt FvD-Kamerlid Hiddema de beslissing van het OM om de zaak te seponeren. Volgens hem wordt het principe van rechtsgelijkheid geschonden. Hij vindt het besluit bovenal 'niet verbindend'. „Als je dan toch inclusief bezig wilt zijn, is hem een dagvaarding geven een goede manier.” Coalitiepartijen VVD en D66 laten weten geen uitspraken te willen doen over individuele zaken.

'Wilders schaakte op twee borden'

de Telegraaf 12-09-2020

Als iemand een eerlijk proces heeft gehad, dan is het Geert Wilders wel, vinden ze. Vergeleken met verdachten in andere strafzaken kreeg de PVV-leider „ongelooflijk veel ruimte” om nader onderzoek te (laten) doen, en getuigen en deskundigen te horen. „Er had door het hof eerder gezegd kunnen worden: dit hebben we al vaker gehoord. Wij vonden in december al: genoeg is genoeg.” De advocaten-generaal Birgit van Roessel en Gerard Sta blikken terug op een roerig strafproces.

Saskia Belleman

Ze werd 51 op de dag dat het hof Geert Wilders in hoger beroep veroordeelde voor groepsbelediging van Marokkanen. Birgit van Roessel met een lachje: „Dat was een prettige samenloop van omstandigheden. De champagne en de Limburgse vlaai die Gerard ter ere van mijn verjaardag meenam smaakten er nog lekkerder door.”

De veroordeling door het hof is voor de twee advocaten-generaal die namens het Openbaar Ministerie 'de zaak Wilders' in

hoger beroep deden, de afsluiting van een turbulente tijd. Van Roessel zet zelfs een streep onder een periode van 11 jaar waarin Geert Wilders een groot deel van haar professionele leven in beslag nam. Zij was ook een van de officieren van justitie die hem in 2009 in opdracht van het hof moest vervolgen voor zijn film Fitna. Destijds vond zij dat de PVV-leider niet over de schreef was gegaan. Ze vroeg en kreeg vrijspraak voor de PVV-leider. Met de Minder Marokkanenuitspraken van maart 2014 overschreed hij wel een grens, vindt zij.

U heeft het na al die jaren wel gehad met Geert Wilders?

Van Roessel: „Het is een lange zit geweest. Laat ik zeggen dat ik hoop dat er geen derde zaak Wilders komt die ik moet doen.”

Ondanks een wraking, meermalen uitstel en stevige aanvaringen met de verdachte politicus, blikken ze met een goed gevoel terug op de zaak die niet alleen in het land, maar ook bij hen de nodige emoties opriep. Die kwamen bij Van Roessel minder duidelijk aan

de oppervlakte dan bij Sta (61). Uiterlijk onbewogen zat zij tijdens de zittingsdagen als een sfinx naast haar collega, die zich vaker zichtbaar en hoorbaar opwond. „Maar hier”, ze klopt op haar hoofd, „gebeurde er natuurlijk van alles.”

'Maffiapraktijken'

Sta kon zijn woede minder makkelijk beteugelen. Zeker toen Wilders hem en Van Roessel beschuldigde van „maffiapraktijken.” Het OM zou hebben samengespannen met minister Opstelten om hem vervolgd te krijgen: „Schaam u, AG's.” Sta reageerde als door een wesp gestoken uit „ongelooflijke boosheid en verbazing. We hebben altijd naar eer en geweten gehandeld. We zullen het nooit eens worden over de conclusie, maar we verkopen geen leugens, marchanderen niet en spannen niet samen met de minister. Deze woorden kunnen echt niet.”

„Ik was echt ongelooflijk boos”, zegt hij terugblikkend op die aanval. „Nou ja, ambtshalve boos.”

Van Roessel: „Ik zag wel stoom uit je oren komen.”

Sta: „Ik dacht eerst, hoor ik het nou goed? En het hof zei er niets over. Niets. Wilders werd ook achteraf niet tot de orde geroepen. Misschien dachten ze 'We moeten elke reuring vermijden in het zicht van de eindstreep'. Nou ja, het gaf ons ook de ruimte om duidelijk te zeggen wat wij ervan vonden. In sterke bewoordingen.”

Van Roessel: „Als het hof wel iets had gezegd liep je natuurlijk het risico dat Wilders zou denken dat de rechters partij kozen voor het OM. Ik had het wel fijner gevonden. Wat me het meest raakte was de suggestie dat we niet integer ons werk deden. Dan sta je daar je stinkende best te doen en word je zó te kijk gezet.”

Sta: „De woorden die hij gebruikte gingen alle perken te buiten. Zo tekeergaan, dat past een volksvertegenwoordiger niet.”

Van Roessel: „Je hoeft niet superlief te zijn, maar doe het met respect. Wilders is een zender. Heel bedreven in het overbrengen van zijn boodschap. Wat wij zeiden in de zittingszaal verkoopt misschien minder goed, omdat we nettere bewoordingen gebruiken. Maar Wilders vergeet wel eens dat hij ook deel uitmaakt van de door hem bekritiseerde rechtsstaat.”

Ophef

Het waren allemaal methoden om af te leiden van de kern, zeggen de advocaten-generaal. Dat gold voor de ophef over de voorgedrukte aangifteformulieren: „Dat doen we ook bij winkeldiefstallen. Puur omdat het efficiënter is.” Het gold ook voor de ophef over het niet vervolgen van PvdA-kopstukken Samsom en Spekman voor hun

opmerkingen over Marokkanen. Sta: „Die gevallen kon je niet vergelijken. Zij hadden het over gedrag van een bepaalde groep. Wilders over alle Marokkanen.” En het gold voor het verwijt over de druk die minister Opstelten zou hebben uitgeoefend op het OM om Wilders te vervolgen. Het hoger beroep ging vooral daarover. Wilders' gewraakte uitspraken verdwenen naar de achtergrond.

Sta: „De beslissing om te vervolgen is door het OM genomen en door niemand anders. Ik heb me wel enorm verbaasd over de interne mailwisseling tussen ambtenaren van het departement. Dat ze overwogen om vooraf ons requisitoir op te vragen en zo. Maar die berichten hebben ons nooit bereikt. Was dat wel zo geweest, dan waren ze terzijde geschoven.”

Sta: „Wie heeft er nou eigenlijk een politiek proces van gemaakt? Het was Wilders die schaaakte op twee borden. Die als politicus gebruikmaakte van mogelijkheden die andere verdachten niet hebben. Door bijvoorbeeld de minister vragen te stellen over zijn eigen zaak.”

„Zeer tevreden” zijn Van Roessel en haar collega advocaat-generaal over het arrest van het hof. Ondanks dat zij Wilders ook vervolgden voor aanzetten tot haat en discriminatie. Dat vond het hof niet bewezen.

Sta: „Voor ons is het belangrijkste dat de norm is bevestigd. Het hof geeft een belangrijk signaal af: Let op, je mag veel zeggen, maar niet alles. Ook niet als je politicus bent. De wet geldt ook voor politici. Het debat aangaan over problemen is prima. Dat moet een politicus bij uitstek kunnen doen. Alleen binnen bepaalde marges. Natuurlijk zullen er mensen zijn

die vinden dat Wilders ten onrechte de mond is gesnoerd. Je kunt het nooit iedereen naar de zin maken. Voor Marokkanen is het in ieder geval van groot belang om te weten dat het OM voor ze opkomt.”

Had het OM achteraf het debat niet beter kunnen overlaten aan de Tweede Kamer?

Van Roessel: „Het een sluit het ander niet uit. Collega-politici kunnen hem in de Kamer lik op stuk geven. Maar er is ook zoiets als rechtspraak en de wet. Onze taak als Openbaar Ministerie is om op te treden tegen overtredingen van de wet. Een enkel debat in de Kamer is dan onvoldoende. Helaas kwam het in de zittingszaal niet tot een debat omdat Wilders ervoor koos om geen vragen te beantwoorden.”

Sta: „De vrijheid van meningsuiting is niet onbeperkt, ook al denken sommige mensen dat. Hier lag niet de politieke, maar de juridische vraag op tafel waar die grens precies ligt. Daar komt bij dat Wilders ook een eigen verantwoordelijkheid heeft. Hij heeft als politicus een enorm bereik en de Tweede Kamer als podium. Een podium dat Marokkanen niet hebben.”

Van Roessel: „Natuurlijk zijn er genoeg groeperingen die de belangen van Marokkanen vertegenwoordigen. Maar dat het hof dit uitsprak was van het grootste belang. Het hof gaf de Marokkaanse gemeenschap de waarde terug die hen door Wilders is afgenomen.”

Wilders en zijn advocaat Geert-Jan Knoops hebben meermalen gezegd dat er geen sprake was van een eerlijk proces, onder meer omdat het hof veel onderzoekswensen afwees.

afwees.

Sta: „Wilders heeft ongelooflijk veel ruimte gekregen om nader onderzoek te (laten) doen, getuigen en deskundigen te horen, stukken op te vragen. Als iemand een eerlijk proces heeft gehad dan is hij het wel. Vervolgens zaten wij weer urenlang duizenden mails, ambtsberichten en notulen door te ploegen. Ik werd er af en toe gek van.”

Van Roessel: „En bij alles moest je je afvragen: hoe waardeert de verdediging dit?”

Vinden jullie dat Wilders te veel ruimte kreeg?

Sta: „Wat mij betreft had er eerder gezegd kunnen worden: dit hebben we al vaker gehoord. Wij vonden in december 2019 al: genoeg is genoeg. Het zwaard van een

wraking hing natuurlijk nadrukkelijk boven de zaak. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat het hof afwegingen maakte met dat in het achterhoofd.”

Voor burgers is het onbegrijpelijk dat deze zaak zo lang duurde. Heeft de voortdurende discussie over de vraag of het een eerlijk proces was niet juist polarisatie aangewakkerd? Was de rechtsstaat ermee gediend?

Sta: „Ik kreeg ook van mijn wielrenvrienden de vraag wat het nou eigenlijk heeft opgebracht en hoeveel het heeft gekost. Ik dacht zelf vaak, hoe kom ik er vanaf?”

Van Roessel: „Of hoe komen we er doorheen?”

Sta: „Voor mij is het belangrijkste dat er nu een uitspraak ligt: Wilders is te ver gegaan. Als het OM hem

niet had vervolgd, dan was dat een verkeerd signaal geweest: dat je alles mag roepen.”

Van Roessel: „Als er iemand wordt vermoord is het evident dat je de verdachte vervolgt. Bij zo'n uitspraak is dat minder duidelijk, maar voor mensen die erdoor werden geraakt was het wel degelijk belangrijk. Als ik opnieuw voor de keus zou staan, dan zou ik het weer zo doen.”

Sta: „Het ging ons niet om de politicus, niet om het PVV-partijprogramma. Het ging ons puur om die uitspraak. Ik denk dat wij een goede wedstrijd hebben gespeeld.”

Van Roessel: „Het was geen wedstrijd. Het was een goede rechtsgang. Maar ik ben blij dat het ten einde is.”

Kabinetsdoel halvering van grondstofgebruik blijft vaag

NRC Handelsblad 12-09-2020

Het kabinet kondigde in 2016 aan het gebruik van grondstoffen te halveren. Maar dat blijkt vooralsnog niet te meten.

Erik van der Walle

De doelstelling van het kabinet om in 2030 het gebruik van grondstoffen te halveren, is na vier jaar nog altijd niet concreet gemaakt. Zo is onduidelijk ten opzichte van welk jaar de halvering moet plaatsvinden. Ook zeggen experts dat de kennis ontbreekt om te bepalen hoeveel grondstoffen Nederland gebruikt. Daardoor is het nu niet mogelijk een reductie te berekenen.

In 2016 lanceerde staatssecretaris Sharon Dijkzema (Economische

Zaken, PvdA) namens het kabinet-Rutte II de ambitie dat de Nederlandse economie in 2050 circulair moet zijn. In een volledig circulaire economie bestaat geen afval en worden grondstoffen hergebruikt. Om het doel in 2050 te bereiken, moest volgens Dijkzema het gebruik van grondstoffen, zoals metalen, mineralen en fossiele brandstoffen, in 2030 alvast gehalveerd zijn. Dat is nog steeds het landelijke overheidsbeleid, waar nu staatssecretaris Stientje van Veldhoven (Infrastructuur en Waterstaat, D66) voor verantwoordelijk is.

Bij zijn onderzoek rondom circulaire economie heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zelf 2014 als voorlopig

referentiejaar genomen. Volgens onderzoeker Maikel Kishna moet de politiek daar nog expliciet een beslissing over nemen. „In 2014 bijvoorbeeld bevond de woningbouw zich nog op een dieptepunt.” Omdat de bouwwereld veel grondstoffen gebruikt, komt een halvering in 2030 dan extra hard aan.

Volgens het PBL loopt de kennis rond circulaire economie wel vijftien jaar achter op de kennis van de energietransitie. Omdat bedrijven bijvoorbeeld hun uitstoot moeten registreren, beschikt de overheid over een goed beeld en is het gemakkelijker reductiedoelen te formuleren. Zo is het doel van het kabinet om in 2030 de CO2-uitstoot met 49

49 procent te reduceren, waarbij 1990 het uitgangsjaar is. Voor de circulaire economie zijn vergelijkingen lastiger te maken. „We zitten echt met een kennisgat”, zegt Frank Dietz van het PBL. Met andere instellingen, zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), is het PBL een informatiesysteem voor grondstoffen aan het opzetten. Bedrijven moeten dan melden welke grondstoffen ze waarvoor gebruiken.

Ook het CBS, dat geregeld data over

grondstoffen publiceert, bevestigt dat er nu nog onvoldoende kennis is. „Om goed te kunnen meten, moeten we onder meer weten welke materialen onder de doelstelling vallen, hoe je naar voorraden kijkt en of bijvoorbeeld energiedragers worden meegeteld.”

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat benadrukt dat 2030 „een tussendoel” is en dat het uiteindelijke doel in 2050 ligt. „De halveringsdoelstelling is wel meetbaar, maar nog onvoldoende

uitgewerkt. Als blijkt dat noodzakelijke informatie ontbreekt, worden initiatieven genomen om die data te verkrijgen.”

Samen met andere ministeries en betrokken partijen worden nu doelstellingen geconcretiseerd, stelt Infrastructuur en Waterstaat. „Dat leidt komend voorjaar tot resultaten. Ook vragen over het referentiejaar worden daarin beantwoord.”

Nederlandse vissers in zwaar weer

Trouw 12-09-2020

Het is niet alleen het coronavirus dat de Nederlandse vissersvloot een ruwe zee bezorgd. De branche heeft tegenwind uit verschillende hoeken.

Joost van Velzen

Dat er nog winst wordt gemaakt is zo ongeveer het enige goede nieuws voor de Nederlandse vissersvloot. De kottersector, veruit de grootste tak van de Nederlandse vloot, sloot het jaar 2019 af met een geschat resultaat van tussen de 13 en 20 miljoen euro. Dat maakt Wageningen Economic Research bekend. Aanzienlijk minder dan de 48 miljoen euro winst die de kottersvloot in 2018 nog kon bij schrijven.

De omzet van de kottersvloot nam eveneens fors af. Van 305 miljoen euro in 2018 naar 234 miljoen vorig jaar. „Er is gewoon veel en veel minder vis gevangen”, zegt Arie ¹⁰¹²⁶¹, specialist visserij bij Wageningen Economic Research.

Van veel soorten vis werden minder kilo's aan land gebracht.

Vergeleken met 2018 kwamen de kotters met 20 procent minder vis thuis: 64 miljoen kilo. Dat komt voor een groot deel door een afname van het aantal gevangen garnalen. Toch zakte de garnalenprijs naar 2,90 euro per kilo per levend gewicht. De reden daarvan is dat in de vrieshuizen nog genoeg garnalen aanwezig waren van de recordvangsten in 2018. De daling in zowel de aantallen garnalen als in de prijs leidde voor de garnalensector tot een geschat verlies van ruim 6 miljoen euro.

Als gevolg van de coronamaatregelen in de pelcentra in Marokko is de pelcapaciteit zeer beperkt. Dat duidt er volgens 'Wageningen' op dat ook 2020 voor de garnalensector een slecht jaar zal worden.

De ellende blijft niet beperkt tot de garnalen. De coronacrisis deelt aan de hele visserijsector een venijnige tik uit. Veel restaurants zijn dicht of trekken veel minder bezoekers en dus daalt de prijs van diverse vissoorten. Doordat de coronapandemie ook negatieve

impact heeft op de werkgelegenheid - en daarmee de inkomens, toerisme en valutakoersen - is de verwachting dat de besteding aan visproducten de komende tijd daalt.

Naast de gevolgen van het virus hebben de Nederlandse vissers nog allerlei andere zorgen voor de boeg. Ingrijpende ontwikkelingen die de sector vrijwel zeker nog meer pijn gaan doen. In het Noordzeeakkoord, waar eerder dit jaar de vissers hun handtekening niet onder wilden zetten, zijn afspraken gemaakt over ruimteverdeling op de Noordzee. Visserijspecialist Arie ¹⁰¹²⁶¹: „De Noordzee gaat op andere manieren worden gebruikt. Door de komst van windmolenparken is er minder visgrond. Omdat natuurorganisaties ter compensatie van die windmolens ook delen van de zee claimen, gaat er dus van twee kanten visgrond verloren voor de Nederlandse vloot.”

Daarnaast kampen vissers nog met de nasleep van het pulsverbod, dat tot 2021 in fases wordt ingevoerd.

ingevoerd. Momenteel mogen nog maar vijftien kotters van de oorspronkelijk 84 schepen met deze techniek vissen, en in juli 2021 valt ook voor hen het doek.

Pulsvisserij maken gebruik van sleepnetten met elektroden die schokken geven, waardoor de platvissen die in het zand verscholen zittend door een schrikreactie opspringen en zodoende in het net belanden. Vissen vangen met stroomstoten vergt tot 40 procent minder

brandstof en levert meer vangst op, maar de methode riep veel kritiek op van dierenactivisten.

Door het verbod lopen de brandstofkosten op voor de Nederlandse vissers. In 2019 bedroegen die 51 miljoen euro, 22 procent van de totale opbrengst van de kottervisserij. De nog altijd niet afgeronde brexit en sterk teruglopende schol- en tongvangsten completeren het sombere perspectief.

Een houvast voor de visserijbranche is nog wel de aanhoudende groei in de vraag naar Nederlandse vis en schaal- en schelpdieren vanuit het buitenland. De exportwaarde van Nederlandse bedrijven groeide in 2019 met 5 procent ten opzichte van 2018 tot circa 4 miljard euro. Veruit het grootste deel van de Nederlandse vis gaat naar de landen van de EU, met 75 procent van de totale export in euro's. Vooral zalm en kabeljauw zijn populair.

Klimaatbankier in race voor topfunctie ECB

Trouw 12-09-2020

Natuur en klimaat hebben invloed op de financiële sector, meent Frank Elderson, die is voorgedragen voor de Europese Centrale Bank.

Esther Bijlo

Nederland draagt Frank Elderson, directeur toezicht van De Nederlandsche Bank, voor als lid van de zeskoppige directie van de Europese Centrale Bank. Volgens minister Wopke Hoekstra van financiën heeft Elderson "een geweldige reputatie op het gebied van duurzame financiën en digitaal. Dat zijn echte onderwerpen voor de 21e eeuw".

De jurist Elderson gaat op voor de plaats van Luxemburger Yves Mersch, wiens termijn er eind dit jaar opziet. De DNB'er zou de eerste Nederlander in de ECB-directie zijn sinds Wim Duisenberg, die van 1998 tot 2003 de eerste president van de bank was. Het is nog niet bekend of er meer kapers op de kust zijn voor de functie.

Elderson is een van de trekkers in Europa van het vergroenen van de

financiële sector. Samen met Frankrijk richtte hij in 2018 het Network of Central Banks and Supervisors for Greening the Financial System (NGFS) op waar hij de eerste voorzitter van is. Die club maakt banken en beleggers bewust van de risico's die ze lopen door klimaatverandering en de mogelijke waardedaling van fossiele belangen. Ook werkt het netwerk mee aan het ontwikkelen van criteria voor duurzame beleggingen.

Het leverde de centrale bankier een hoge vierde plaats op in de Trouw Duurzame 100 van 2018, een van de hoogste nieuwkomers ooit in de lijst. Op conferentie Springtij op Terschelling hield Elderson dat jaar een gloedvol betoog over het eiland, het klimaat en de haute finance, waarbij niet alle 700 aanwezige duurzaamheidsprofessionals het droog hielden. In een bijna poëtisch verhaal constateerde hij dat het klimaat inmiddels op de directietafel van de ECB in Frankfurt was beland en dat het 'voor onze kinderen en kindskinderen' noodzakelijk is dat

de financiële sector zich hiermee bezighoudt.

"Er zijn heel veel risico's waar wij als toezichthouder naar kijken. Klimaatrisico is wel echt bijzonder, omdat het onomkeerbaar is", lichtte Elderson daarna toe in een interview met Trouw. "Als het klimaat eenmaal is veranderd en het 4, 5 of 6 graden warmer is geworden eind deze eeuw, gaan we dat in vele honderdduizenden jaren niet terugdraaien. Daarnaast raakt het niet slechts één of twee deelsectoren van de economie, maar alles."

Klimaatstresstest

Als een van de eerste centrale banken ter wereld onderwerpt DNB inmiddels financiële instellingen aan een 'klimaatstresstest'. Recent zette DNB op initiatief van Elderson ook biodiversiteit op de financiële agenda, als eerste centrale bank. Verlies van soorten en vernietiging van ecosystemen is een groot risico voor de samenleving en de economie, stelt Elderson. Beleggers en banken zouden hun investeringen en belangen ook op

die gevaren moeten doorlichten.

Met Elderson in de directie kan de ECB wellicht een groener pad inslaan. De nieuwe president van de ECB, Christine Lagarde, kondigde bij haar aantreden vorig jaar aan dat ze klimaat gaat meewegen bij het beleid. Daar krijgt ze binnen de directie tot nog toe echter nog niet alle handen

voor op elkaar.

Elderson, die al lid is van de supervisory board van de ECB, is bij DNB ook belast met toezicht. Zo lag de afgelopen jaren de grote witwaszaak bij ING op zijn bord. Hij pleitte in een interview met deze krant vorig jaar voor meer Europese samenwerking om grootschalige fraude tegen te gaan. "Ik heb

wel eens gezegd: als ik een boef was, zou ik me rot lachen. Het is natuurlijk gek dat we het toezicht, zogezegd, provinciaal hebben geregeld terwijl het een internationaal probleem is. Een Europees toezichthouder die dat kan blootleggen, daar moeten we naar toe."

Cyprus traineert EU-sancties tegen Wit-Rusland

Trouw 12-09-2020

Het maritiem conflict met Turkije speelt mee bij de opstelling van de EU-landen tegen Minsk. Het woord 'chantage' klinkt.

Christoph Schmidt

Het instellen van EU-sancties tegen de entourage rond de Wit-Russische machthebber Aleksandr Loekasjenko loopt mogelijk vertraging op door een opmerkelijke diplomatieke manoeuvre van Cyprus. Dat land lijkt zijn steun afhankelijk te maken van strafmaatregelen tegen Turkije, in een heel ander dispuut.

Volgens diplomatieke bronnen tegenover onder meer de website EUObserver heeft Cyprus een Brusselse vertragingstactiek toegepast bij de voorbereidingen op de Wit-Russische sancties, in afwachting van toezeggingen van de andere EU-landen in het conflict met Turkije. Ook Griekenland zou die druk uitoefenen.

De EU-landen Cyprus en Griekenland enerzijds en Turkije anderzijds ruziën al een tijdje om zeggenschap in de territoriale wateren in de oostelijke Middellandse Zee. Ankara wil daar naar gas boren en heeft een onderzoeksschip naar het betwiste gebied gestuurd, begeleid door een militair konvooi.

Athene en Nicosia willen deze 'provocatie' het liefst in EU-verband beantwoorden met sancties tegen Ankara, concreet door zeven namen van Turkse functionarissen toe te voegen aan een zwarte lijst. De andere EU-landen delen weliswaar hun woede over Turkije, maar zijn terughoudender als het om sancties gaat.

Cyprus stemde vorige maand weliswaar in met de sanctievoorbereidingen tegen Wit-Rusland wegens de frauduleuze

presidentsverkiezingen en het daaropvolgende politiegeweld. Maar de afgelopen dagen hebben Cypriotische diplomaten in Brussel een procedureel voorbehoud gemaakt: ze willen eerst nader technisch onderzoek doen naar de situatie in Wit-Rusland. "Maar ze doen helemaal geen onderzoek", aldus een EU-bron tegen EUObserver. "Ze willen gewoon dat de andere landen eerst instemmen met hun eigen Turkije-lijst."

Door deze ongebruikelijke Cypriotische link tussen twee totaal verschillende zaken nemen sommigen het woord 'chantage' in de mond, onder meer de Zweedse oud-premier en diplomaat Carl Bildt. "Zeer ernstig", tweette hij. "Ik weet zeker dat velen zich dit nog lang zullen heugen."

De EU-ministers van buitenlandse zaken zullen beide zaken (Wit-Rusland en Turkije) bespreken op 21 september. Eventuele

strafmaatregelen vereisen unanimiteit. Een paar dagen later, op de 24ste en 25ste, komen de regeringsleiders naar Brussel voor een ingelaste top. De kwestie-Turkije zal daarbij het hoofdgerecht vormen.

Donderdag spraken de regeringsleiders van zeven

zuidelijke EU-landen (Cyprus, Frankrijk, Griekenland, Italië, Malta, Portugal en Spanje) elkaar op Corsica, waar ze Turkije oproepen om onmiddellijk te stoppen met zijn 'unilaterale en illegale activiteiten' in de Middellandse Zee.

Dat kwam ze vrijdag op een stevig

weerwoord te staan van Ankara. Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken riep de EU op om niet 'blind' achter Cyprus en Griekenland aan te lopen. De Corsica-verklaring noemde hij 'bevooroordeeld, losgezongen van de realiteit en elke juridische basis ontberend'.